

«Ставмуывса.пролетаріјас, օтутчօј!»

ОРДЫМ

Комі-јөзлөн
журнал



3 №

1926

Сыктывдін-ка р.

ЖУОРТАС.

Ви́тан-ужо чорыда ботгам. Н. Уль.	1	лыстбок.
Выл закон готрагём-жылыг да демжа-жылыг Н. К.	4	"
Чужли-ө Крiстос? Ен-пö.	8	"

Мiжан сиктjасык

Öнiс-Иван—погост рөзоритыг. Ордымөд муныг.	13	"
Кызi төдмавны ыжыд-жөла-мөс. Скомороков.	17	"
Карта-вылад колö лөгөдны бур ласнi.		
Илья-Öльöксан	19	"
Кыз Öльöш-даф шоныд карта вөчiс да унжык jöv серөдлыг боттiс Л. Штрандт.	20	"
Пөрспiжанөс быдтөм. Илья-Öльöксан.	23	"
Вика-турун вөфитөj. Н. Ч.	26	"
Видчигөj сiн-вигөмыг. Врач Калашныков.	27	"
Мыj вөчны крестанiнлы жанвар төлыгын	30	"

Мiжан коператсiја:

Могjас рөскөдjас да төва iөн чiнтөм-куза. Роч.	31	"
Нань вajөм-жылыг. Парма.	34	"
Кызi возтавны вiзму-ужалан-коперативjас Агроном А. Попов.	35	"
Потребобществоjаслөн мукөд-сикас коперативjаскөд jitөд-жылыг. Никс.	41	"
Горныjас коперативса собрание-вылын.	42	"
Мыj бурыс да омөлыс мiжан коператсiјаын. Ж. Бор.	44	"

Комi-гижөдчүкөр:

Ваг-Педөр. А. Чард.	47	"
Жортлы (Ваг-Педөрлы). Жаг-зон.	48	"
Ваг-Педөр гижөдjасыг	49	"
Кақтыштөм. Илья-Вас.	51	"
„Вежадыр“. Л.-А.	53	"
Микөла. Ичөт-Иван.	57	"
Комсомол-частушкаjас. Спира-Прокө.	58	"
Кыjсөм. Е. Шаков.	59	"
Кывjөн ворсөм. Илья-Вас.	61	"
Мырфiс. Сылөн жö.	—	"
Быдтор-жылыг:	62	"

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б.)

№ 3 — Денабрь — 1926 год.

Устьсысольск, Набережная, 41.

НЖ Коми
1-1

Ставмуывса пролетаріјјас. ӧтүвтӧдј!

ОРАЫМ

Комі-јӧзлы журнал

Леӧ ВКП-лӧн Обком

быд-тӧлыгын ӧтчыд.

3 №.

д е к а б р

1926 во.

Ви́тан-ужӧ чорыда бостсам.

Колӧ вӧчавны аслыным унжык заводјас.

Коммунист-партіја-возын, государство да ужалыг-јӧз-возын сулалӧ мыкыд уж—кыпӧдны промышленност, кыпӧдны сы-выјӧз, медескӧ быд-пӧлӧс фабрик-заводса-тӧварјас кутисны тырмыны асланым государство-пыщкын вӧчӧмӧн. Міјан ӧні јона-на унатор, медесӧн быд-пӧлӧс машинајас, лӧӧ пыртны мукӧд государствојасые. Машинајасе да тӧвареӧ мукӧд государствојасые вайӧмыд мијанлы етӧ кык-пӧлӧс омӧлтор: ӧтӧ-кӧ, капиталист-государствојас быд кадын мијанӧс вермасны јӧртны колан тӧварые, вермасны торкны мијанлыг овмӧс-кыпӧдӧмӧс; мӧд-кӧ, пыртӧм тӧварјас-пыд-дӧ мијан заграницаӧ нетӧ зарнӧ. Мукӧд государствојасые-кӧ ми кутам тӧварсӧ пыртны асланым-государствоые-петкӧдӧм-тӧвар-дорые унжык, лиӧнеј тӧвар-донсӧ пыр лӧӧ мынтыны зарнӧн. Сіјӧ бара вермас укӧдны мијанлыг червоцетс-дон. Сесе-ӧд, ас-фабрик-заводјастӧгын робочӧј да крестана оз вермыны дыр кутны власттӧ. Фабрик-заводјас сӧдӧмӧн щӧц јонмӧ да вынеалӧ Совет-власт.

Капиталистјаслӧн да мијан промышленност лептан-ног.

Капиталист-государствојас лептӧны асеыныг промышленностсӧ унжыкысӧ, ас-робочейјасыеыг ужалӧм-донсӧ чӧнтӧм-кыцӧ, колоніјајас босталӧмӧн да сетые озырлӧнсӧ пычкӧмӧн (сетӧс јӧзсӧ доптӧр уӧдӧмӧн да мукӧд-ног): лиӧӧ омӧлжык государствоӧс вӧјнаӧн жүгӧдӧмӧн, грабитӧмӧн да уна контрибуцсіја¹⁾ сылыг перјӧ-

¹⁾ Контрибуцсіја—веныг-государствӧн вӧнӧмлыг мыкӧ бостӧм: сӧм-лі, кӧ-луж-лі, мукӧдтор-лі.

мөн; либө ыжыд прөчент-улө мукөд, озыржык госуларстволыг уж-дөмөн.

Сөвет-госуларство сещөм тулласөн, шерт, оз кутчиге ассые про-мышленностсө лептыны, сижө абу сөвет-власт-нога-уж. Сесса уждөн-тө мианлы капиталист-госуларствожасыд сөмтө оз сетны. Мианлы промышленностнымсө кыпөдөм-вылө, сөтсиализм стрөитөм-вылө колө асланым госуларство-пыщкыг сөмсө корены. Промышленност да виэму-уж кыпөдны мианлы лөб сөмын промышленностсыс-жө, көрттужыг, мукөдлаыг бостөм барышжас-вылө, да мукөд-ногөн сө-вет-госуларство-пыщкын чукөртөм сөм-вылө.

Виэны сөм колө кужөмөн.

Тажө сөм чукөрмөмыс, барышжасыс миан жона-на еща. Öнi быд-лаө колө сөм, уналаө-на сижө оз тырмы.

Миан өдйөжык кутас кыптыны промышленност, став овмөсыс, чукөртөм сөмсө-кө кутам виэны кужөмөн, жона видчисөмөн. Тажө ку-жөмыс да видчисөмыс уналаын-на миан ес вөв. Сы-вөсна сшержин-ский-порт-на партија-щөктөм-серти, таво тулыс сетис ыжыд уж: быд-ногөн зилны бырөдны став ковтөм-рөскөджас, бурмөдны ужсө паб-рик-заводжасын, вузасан-ужнуөдан-инжасын, став госуларствоса-уч-режденьнежасын. Векыда-кө шуны—быдлаын виэтыны²⁾, топөдчы-ны рөскөджасыс, сувтөдны ужсө сижө, мед ескө ичөтжык рөскөдөн унжыкөс вөчны.

Тажө виэтөмыс партијалөн абу выл-уж. Та-жылыс виэставлис ва-жөн-нын Ленин-порт. Та-вылө индис коммунист-партијалөн 14-өд еезд. Партија виэтан-уж сувтөдис ес өнi вежон-кежлө, либө во-кеж-лө. Тажө уна во-кежлө быдлунја уж.

Кызи бырөдам ковтөм рөскөджас.

Виэтөмсө өнi нуөдөны став Сөвет-Сојуз-иаста. Уна миллион шайт-нын лөи виэтөмөн чукөртөма да промышленностө сујөма. шерт, көн-сурө уна-на ыелучкијас емөс, оз-на быдлаын кужны нуөдны дај оз-на быдлаын ставыс нуөдны тажө ужсө. Коммунист-партија, шерт, жона воэсасө став омөлнас, ыелучкијас виэтөм-уж нуөдөмын.

Коми-област, мукөд областжас, республикажас-серти, аслас ов-мөснас жона бөрө колөма. Миан паб-рик-заводжас жона еща. А быд-пөлөс озырлуныд Коми-муад уна ем. Мианлы ковмас асланым об-ластын заводитны кыпөдны промышленност, вөчавны туллас, па-көдны да бурмөдны вузасан-уж—кыпөдны став овмөссө. Тсентр-

2) Коми горнын „виэтыны“ кывжыс овлө кык-пөлөс вежөртаса: өти-пөлөсыс —со-пө сижө пыр мыкө виэтө, зелөдчө, скупитчө; мөд-пөлөсыс со-пө сижө виэтө мөдыс-кежлө либө мөдгор-вылө. Тажө статъяын виэтыны-кывжыс бостөма мөд-пө-лөсса тани индөм вежөртаснас: виэтыны—экономить.

саң еекö мiанлы отсалöны, сöмын став-колантор-вылас тсеңтраса отсöт-вылö надейтчыны оз поз. Сылöн ем вывти уна мукöд коланжык, ыжыджык ужжас. Мiанлы аслыным, асланым вынöн колö зiлны кыпöдны овмöссö. Та-вöсна мiанлы мукöд-дорые жешцöнiн жона колö бырöдны ковтöм-рöскöджас, чiнтыны быдсама-пöлöс лiшнеј рöскöджас, бурмöдны став ужсö областын.

Мыј мiан вöчöма.

Виçтöмсö нуöдны заводiтчöмсаңыс мыжкö вöчöма абу-на мiан областын, кутчiсöма абу тајö уж-бердас?

Öнi Коми област-паста абу-на ставсö лыд-дöма, абу-на быд-пелдöсые быд учреждeннeјасые јурјасые виçтöмсö нуöдöм-јылые. Тырыежык учреждeннeјасые тöдмалöма-нын та-серти, вермам-нын бурсö да нeлучкiјассö адчыны öнöз, виçтöм нуöдöмые.

Виçтöм-уж нуöдан мiан Коми областын мукöдлаын-дорые еор-мышитiс. Унжыклаас мiан виçтöм-ужтö заводiтiсны нуöдны мај, јуң тöлыејасеаң.

Мед-тöдчана ковтöм да лiшнеј-рöскöджассö бырöдöмыс лöi областывса вузасан организатciјасын. Унжык рöскöджассö бырöдiсны служащeјасöс чiнталöмые. Хлебoпродукт мај тöлыеöз мынтывлöма служащeјасыслы 8 еурс шайтöн тöлые, мај тöлысeаңыс, служащeјассö чiнтiсны-да мынтыны кутiс 5 еурс шайт. Јöссö чiнтöмые ужыс нöти абу торкöма. Мај тöлысeаң октабр тöлыеöз учреждeннeјасын да организатciјасын Коми област-паста виçтöмыс лöi 10 еурс-шайт-гöгöр. Возö-вылö лöсöдöма чiнтыны быдсама-пöлöс рöскöджас 100 еурс шайт-гöгöр. Серт, тајö абу зiк стöч арталöма, абу-на, мiса, быд учреждeннeјасые, организатciјасые тöдмалöма виçтан-ужсö нуöдöмсö-да. Сöмын позö шуны—тајö ужсö нуöдöмыс быдöнöс, быд ужалысöс щöгтiс буржыка мöвпыштны ещажык сöм виçöмön лöсыджыка ужсö нуöм-јылые. Сeсeа iндiс кушöмкык-погöп колö нуöдны виçтöмсö.

Кушöм омöлтöрјас емöс.

Серт, тацöм ыжыд уж нуöдiгөн уна-на емöс сорсöмјас, нeлучкiјас. Виçтан уж нуöдны учреждeннeјасын лöсöдöма вöли торја комiсeјајас. Тајö комiсeјајаслөн ужыс омöла-на мунiс, плантöг, кыз еурö, бура думышттöг. Учреждeннeјасас öткымын јуралыејасые тацöм комiсeјајассö лöсöдöм-бöрын ужсö вöли лeзöны комiсeјајас-вылас, асныс оз зiлны щöщ бoетсыны. Сeсeа мукöдлаын тајö уж-бердас оз eибöдны асeыныс став ужалыејассö.

Лiшнеј-рöскöджас бырöдöмыс, ужсö бурмöдöмыс оз-на быдламы мун. Мукöдлаын нуöдöны виçтан-уж омöла, көн-еурö весeг паныд-на сылы ужалöны—кытчö-еурö шыблалöны сöм.

Сеега ковтём-рөскодјас бырөдөм-вөсна воґсагөмыс мунө омөла ујездјасын, вөлөстјасын. Вөстам-кө өіктјасса коператівјасөс, һекөн-на налөн оз төдчы ковтём да лишней-рөскодјас бырөдан-ужнуөдөмыс. Ужалыс-јөз—крестана дај профсојузјасса шленјас бокын сулалөны тајө уҗыс, најө оз-на төдны виґтөмыслыс колан-лунсө. Оз-на төдны мыј налы колө-жө тајө уҗө чорыда кутчөсны.

Колө төдны быд мортлы со мыј: виґтөмыд-өд оз артмы сөмын сөм чөжөмөн, ковтём рөскодјас-бырөдөмөн. Колө став уҗсө бурмөдны, самтөг, кужтөг уҗнуөдөм бырөдны. Мед ескө еҗаҗык кадөн, еҗаҗык сөмөн ми вермім бура да унҗык вөчны.

Воґө-кежлө колан уҗјас.

Воґө-кежлө мијанлы чорыда-на ковмас кутчөсны ковтём да лишней рөскодјас бырөдөм-бердө, быд-пөлөс учреждөньнејасын, заводјасын уҗсө бурмөдөм-бердө.

Уҗнуөданіңјасын јуралысјаслы колө һужөдтөг, чорыда заводчтны нүөдны уҗсө коммунист-партија да сөвет-правитөлство щөктөм-сөрті. Колө кыскыны виґтан уҗ нүөдөмас став робочејјасөс, служашејјасөс, став крестанаөс. Ревізиөнеј-комиссијајаслы, профсојуз-јачејкајаслы колө јөткыны тајө уҗсө воґө, отсавны учреждөньнејаслы.

Коммунист-партијаса јечејкајас өнөҗ омөла-на-жө вөлі кутчөсны вөшпөрө сөм виґөмкөд воґсагөмө. Најө унҗыкысөс бокын-на вөлі сулалөны. Тајі, сөрт, воґө оз поз. Тајө уҗыс партијаса-јачејкајаслы мед-јона інмө. Налы колө виґөдны-вөскөдлыны, мед ескө виґтан-уҗсө быдөн нүөдөсны лучки. Налы колө кыскыны тајө уҗас став ужалыс-јөзсө.

Н. Уль.

Выл закон гөтрасөм-јылыс да семја-јылыс.

Ужалыс-јөз аҗныс лөгөдөны законјас.

Октябрса-револютсија қікөҗ путкылтис став важ-олан-ногсө. Ужалыс-јөзлы Сөвет-власт гөтис правајас стрөитны выл-опом, лөгөдны мөд-пөлөс оласног. Важөн учреждөньнејасын пукавлісны озырјас, буржујјас, налөн законјасыс вөлі лөгөдөма сөмын ужалыс-јөзсө қөскөдөм-вылө, увтыртөм-вылө. Оні Сөвет-республикаса робочејјас да крестана аҗныс ужалөны сөветскеј-учреждөньнејасын, аҗныс лөгөдөны законјас.

Неважён Мёскуаын помазіс Ставрочмувывса-Тсентральнеј Ісполнїтельнеј Комїтетлөн 3-öd сессіја. Сессіјаыс відлаліс да вынгодіс выль-закон гётрасём-жылыг да семја-жылыг.

Тајо закон-лөгөдөм-воэвылас муніс ужалыг-јөз-пөвсын горні, кушдөмжык ескө колі гётрасём-жылыг да семја-жылыг законыс.

Гїжытөм да гїжөм-гозјагань чужөм-чельадлөн праваыс өткод.

Сөвет-властлөн законјасыс гётрасём-жылыг да семја-жылыг јона торјалөны буржујјас-законјасыс.

Мїјан закон өткодалө правасө гїжөм, көт гїжытөм-гозјагань чужөм-чельадлыс. Сөветскеј-закон-герті воысөмыс (рөдһаыс) чельад да најө бат-мам-костын лыфдыгө зік өткодөн, көт гїжөмөн, көт гїжытөг сесга бат-мамныс олөны. Чельад быдтөм-вылө гөм перјыггө 18 арөсөз.

Мукөд-государствојасса законјас-герті сетгө став праваыс сөмын гїжөм (лїбө венчајтчөм)-гозјагань чельадлы. Гїжытөм-гозјагань чужөм-чельадлөн һекушдөм права абу. Германїјаын гётрасём-жылыг да семја-жылыг законыс сөмын кык во-сајын-на вынгодөма. Сїјө закон-герті батыс вермө зікөз еновтны асгыс чельадсө (һегїжөм гөтырған-кө најө лөбмаөг), сөмын мынтыштас-кө өтпырјө һеуна гөмтор-і. Став мукөд-государствојасын сесга чельад быдтөм-вылө һинөм оз перјыгы.

Вїчкоын венчајтчөм һекушдөм права оз сет.

Сесга мїјан закон-герті сөмын гражданскеј-нога гётрасөмлы¹⁾ сетгө став праваыс, вїчкоын венчајтчөм һекушдөм права гётрасыг-јаслы-муныг-јаслы оз сет.

Буржујјаслөн законыс вїчкоын венчајтчөмөн да гїжөмөн гётрасөмјассө өткодалө. Ангыјаса законјас-герті позө вїчкоын венчајтчөмөн гётрасны, позө і куш гїжөмөн овны. Сещөм-жө закон-јас мукөд-государствојасын: Испанїјаын, Шветсіјаын, Чехо-Словакіјаын, Амерїкаын да мукөдлаын.

Бабајаслөн да мужїнјаслөн овмөс-вылө праваыс өткод.

Сөвет-закон-герті гётрасыг-јаслөн гётрасөм-дырјыс ваяөм овмөсныс (көлујныс) оз пыр став овмөсас. Торјөдчїгсн најө бөр вермөны бөгтны аслагыс гётрасөм-дырјыс ваяөм овмөссө (мужїкыс асгыс аслыс, бабаыс асгыс—аслыс). Гётрасөм-бөрын чөжөм да лөгөдөм овмөсыс, выль закон-герті, лөө-һын кыкнаныслөн, сөмын код-

¹⁾ Гражданскеј-нога гётрасөмсө комї-јөз шуөны сөветскеј-ногөн гётрасөмөн,

лы кушдм паж гетны (торждчыны-кө гозжаыс бытто кутасны) лө-гөдө суд.

Мукөд госуларствожасын быдлаын верөссајө мундм-бөрын ба-бајаслөн овмөс-вылө праваыс бырө. Сөмын мужікјас ыжыддөс баба-дај аслас овмөс-вылын. Франтсіјаын верөссајө мундм-бабајас вер-мөны өм-чөжан-кассајасө пуктыны өм, бөрсө бөгтны сетыг оз-вермыны мужікјас щөктытөгыс.

Сөвет-власт јешщө 1918 воын-на бабајаслыг өткодәліс права-сө мужікјаскөд, гөтрагөм-јылыг да семја-јылыг законас шуіс: „гөт-рагөм оз өтлаав гөтрагыгјаслыг овмөс“.

Гіжгытөм-гозјајас пыр содөны.

Өніја закон-герті сөмын ЗАГС-ын²⁾ гіжөм-бөрын лыфдыгсө-вөлі гөтрагөмөн. Гіжөмөн-гөтрагөм-кыңзі мі быдлун, быдлаын ад-зам мужік-бабалыг өтлааса олөм гіжгытөг, адзам — кызі најө өтла-ын нуөдөны овмөссө, өтлаын быдтөны чельадсө.

Тащдм гіжгытөг-олыгјасыс міјан Сөвет-республикајас-пагта лу-ныг-лунө пыр содөны. Сы-вөсна гөтрагөм-јылыг да семја-јылыг-выл-закон-герті, гіжгытөг-олыгјаслы гетөма-гіжөмөн-олыгјаслы-моз-правасө, сөмын сіјө гіжгытөм-өтлааса олөмсө лөө суд-пыр ескөдны.

Кор гетгө гіжгытөг-олыгјаслы гіжөмөн-олыгјаслы-моз права.

Гіжгытөг-олыгјас вермөны суд-пыр сузөдны гозјөн-олан-пра-васө, сөмын суд-вылын колө ескөдны: судітчыгјаслыг өтлааса-олөмсө, өтлааса-овмөс нуөдөмсө налыг, өтлааса-олөм-јылыг ескөд-ны гіжөдјас, пігмөјас-герті. Мукөд-дырјі өтлааса-олөм-јылыг позас-төдмавны мөда-мөдлы отсагөм-герті, чельадсө өтлаын быдтөм-герті.

Сөмын ставыс-кө тајө суд-вылас тыдовтчас, вөлігті секі гіж-гытөг-олыгјаслы гетгөны гіжөмөн-олыгјаслөн-код-жө став пра-ваыс.

Нывбабајаслы верөссајө-мунан-арлыдсө содтөма 18 арөсөз.

Өнөз нывјас 16 арөс-тырөм-бөрын вермөны вөлі верөссајө-мунны. А Сојуз-республикаса закон-пуктас-герті налы 18 арөс-тыртөз оз гетгы гражданскеј-праваыс; најө оз вермыны советјасө-бөрјыоны. Мувиз-закон-чукөр-герті 18 арөс-тыртөз нывјас оз-вер-мыны корны семја-пыг јукгыны. Сізкө, нывбабајас-верөссајө-му-

²⁾ Отдел записей актов гражданского состояния—гөтрагөм-торждчөм, чуждм, кулөм-гіжалан-ін.

нөм-бөрын, мукөдыс чельдасөм-бөрын-нын, өткымынјас вегиг тор-јөдчөм-бөрын, ез вермывны бөрјызны сөветјасө, ез вермывны гемја-пиге јукгыны. Сил-вөсна-и выль-закон-серти нывбабајаслы верөссајө мунан-арлыдсө содтөмаөс 18 арөсөң.

Кор поңө гижыны.

Выл закон-серти гижыны поңө сөмын кор гөтрагысјаслы кык-наныслы тырөма-нын 18 арөс. Гөтрагысјассаң бостөө гижөд, мыј најө некөдкөд өтлаын гижсөмөн, либө гижсөтөг оз овны. Гөтрагыс-јас вайөны докторсаң либө пельшөргаң гижөд асланыс зөньвіқалун-јылыс; гижсөгөн шуөны, мыј најө мөда-мөдныслы висталисны мыјөн-кө вистөны алы оз; висталөны кымыныс гөтраглісны, ем абу чельд.

Гозја-кост торјөдчөм.

Буржујјас-законјас-серти торјөдчыны сөкыд. Гөтырыс-кө либө ачыс верөсыс кущөмкө мыж ас-выланыс бөстасны-висталасны, сө-мын секи поңө корны торјөдчөмсө. Сөвет-правительство јешсө 1918 воын-на леҕис закон. Тајө закон-серти торјөдчыны зев кокни, сө-мын колө гозја-пиге өтөыслы сетны судө гижөд торјөдчөм-јывгыс. Суд-вылын мијан оз јуасны гозјалыс торјөдчөм-јылыс помкасө.

Торјөдчөм-дырји, кодыскө-кө— мужікыс-лы, бабаыс-лы оз вермы ужавны да јона нуждајтчө, сылы мынтысөө алимент. Сөмын выль закон-серти лөгөдөма строк; алиментсө перјыны поңө торјөдчөм-бөрын сөмын өти воөн. Мынтысөө алимент сотстрак-посөбіјејас-ыжда-серти квајт төлыс-чөж.

Чельдөс закон дорјө.

Омөла-кө бат-мамыс віқөны чельдөсө, најөс суд вермө бат-мам-ордөгыс боотны да сетны опека-улө. Сөмын бат-мамыслыс кутасны перјыны чельдөсө быдтөм-вылө сөм.

Выл-закон-серти вермөны өтсөг перјыны ічөт-вокјас, чојјас, дедјас-бабјас.

Выл-закон вынгалө 1927 вогаң, јанвар 1-а лунгаң.

Н. К.

Чужлі-ө крістос?

(„Рөштво“).

Крістіана вічкоса-празнікјас-піыг быд во коллөдöны „рөштво“—крістослыг чужанлун. Тајö празнікыс мунö воыг-воö важысан-нын. Ферт, öнітö унжык јöзыс став вічкө-празнікјассö коллөдöны модаö-нын пөрөмла; некод крістослы-ескыг-јөз-піыг оз зіл мөвпыштны пыдысанжык тајö празнікјас-јывзыс, оз көсјы төдманы кытысан да мыјла ломаөв вічко-празнікјасыс. Сöмын ыстыгöны јевангелье-вылө.

Мі тани вісталам Крістослыг чужлөмсö, Крістослы ескөм артмөмсö.

Кызі чужі Крістос.

Мед-војдөр, меым мијан сорныс гөгөрвоанажык лоі, жеңыфіка казтыштам, кызі јевангельејас-герті, чужі Крістос.

Марја-ныма ныв („дева-Маріја“)-дінö локтіс арканфел Гавріл да вісталіс: те-пö, нылö, чужтан піос, вежаловсан пö сіјö лоө те-над. Сы-вöсна-пö сіјö лоө јенлөн. Збыл, Гавріл вісталөм-ногөн, „Марја-ныв“ сөктіс. Сылөн тајö сөктөмөн нывјурыс ез вош. Марјаөс сөктөм-бөрас-нын ас-сајас вајіс пöрыөнік плөчык Öсіп.

Ісусөс мамыс—„ныв-јура“ Марјаыс чужтіс пещераын. Чужөм-бөрас пуктісны лэніö Скөтөс вічыгјас, анфелјас вісталөм да щөктөм-герті, локтісны відлыны Ісусөс, копыртчыны сылы. Ісус чужөм-јылыг велөдчөм-јөз (волхвы) төдісны козув-герті дај локтісны сы-бердө көчінјасөн.

Ісус Крістосөс кутіс вөтдөдлыны Ірод-сар. Сы-вöсна Öсіплы аслас „гөтырөн“ („ныв-јура“ Марјаөн) лоі пышјавны, весіг ветлыны Јегіпетөз, дөбганы Іродыг, віңны Ісусөс віјөмыг. Ірод-сар оз тод вөлі сущөмсö кагајас-піыг коді лоө Ісусыс да мед егкө верміс віны сіјөс, щөктіс віјавны Јудејаыг зев уна кага.

Јевангельеын сорласөмјас.

Корыштамө Крістос чужөм-јылыг јевангельејасын вісталөм-јасыг. Јевангелье-гіжыгјас шуоны; Крістос-пö чужі вежаловсан. Сіңкө Крістослөн рөдвужыс му-вылын өз вермы лоны. А агныс-жө јевангелье-гіжыгјасыс (богтам көч Лукаөс да Матвејөс) мыргöны, коргöны, венгöны öда-мөдныскөд Крістос рөдвуж-јылыг, індöны сылыг рөдвужсö му-вылыг.

Јевангелье-гіжыгјас—Матвеј да Лука Ісус Крістос рөдвуж-јылыг оз воны öті кывјö (вічөд јевангелье: Матвејсан, 1, 1—16; Лукасан — 3, 23—39). Матвеј шуö: Ісус Крістослөн-пö дөдыс вөлі

Јаков. Лука шуо: Федыс-пö Ыјј. Матвеј индö: Исуслөн-пö рöдвужыс мунö даvid-сар-писан—Соломонган: Лука шуö; оз-на-пö, Натанган-на-пö (davíd-сарлөн мöd пiыс). Весiг öти морт Исус рöдвужыс Лукалөн да Матвејлөн абу öткод.

Мiјан-ногөн-кö, мед-инö-нын Крiстос чужi вежаловган. Мыј-нö сөгга сылыс рöдвужсö корны јешщö-на му-ылыс!

Оз-жö тајö кык јевангелистыс лöгавны Öзiп да Марја олан-ин-јывыс. Матвеј гiжö: овлісны-пö најö Вiфлeјемын. Назаретын-пö Öзiп овмöдчiс Јегiпетыс воём-бөрти-нын, мед лöб ылынжык Iрод-сарыс.

Лука гiжö: Öзiп-пö овліс Назаретын, Вiфлeјемö-пö ветліс сöмын бөрвоз, гiжасöм-вылö (на перепись). Сөгга Лука вiсталöм-серти Öзiпыс ез вермы, ез удiт-ветлыны Исус чужöм бöрын Јегiпeтас. Исусöс-öд көкјамысöд лунас чужöм-бөртыс нулісны вiчкоö (на обрезание). Кырi-нö ескö Öзiпыс Марјамыскöд көкјамыс луннас удiтiс ветлыны дурс верстсö (Јегiпетöз Вiфлeјемган 1000 верст-сајас). Секи-öд қөрттујасыд да аеропланјасыд езвöвны! Осол-вылад-öд (јевангелие-серти Марја-„ныв“ Јегiпетö мунiс осол-вылын) он, бура-кö, öдјötö гөнiт!

Попјас вiсталöм-серти, јевангелие-гiжыгјас пöшти ставныс вöліны Исуслөн велöдчыгјас. Најö öтлаын овлісны, гөјлісны, узлісны Крiстоскöд. Мыјла-нö најö оз тöдны агнысö, велöдыгыслыс чуж-лөмсö да олөмсö? Мыјла соргöны вiсталöмјасас?

Вöлі ез Крiстос iсторiја-серти.

Важ-дырга олөм-јылыс, важ-дырга-јöз-јылыс емöг сөгга (важ-сырга олөмлөн) велöдчöм-јöзлөн гiжöдјас. Сөгга важ олөмлөн, важ јöзлөн воiсны мiјан олөмöз öткымын кущöмкö да кущöмкö көлуј.

Ташöм көлуј-сертыс позö оз зiгтавны вескыда—збыль-ö вöлі Исус Крiстос? Оз. Исус Крiстослөн некущöм көлуј öнi абу дај вој-дөр ез вöв. Крiстослөк јай-торјасыс, крестыс, кытчö сiјöс тувјавлісны, көрттувјасыс, кодјасöс öнi попјас мытчöдлöны ескыс-јöзлöс ставыс сiјö попјасөн да манақјасөн лөгöдлөм көлуј. Та-јылыс некод-нын оз вензы. Весiг јенлы-ескөм-дор јурнас-i, кокнас-i сулалысјас велöдчöм-јöз (öтпырјö сещöм велöдчöм-јöзыс сулалöны буржујјас-дор), шуам көт со, древс, оз сусыны, најö вескыда, мiјан-моз-жö шуöны: јай-торјассö-пö Исус Крiстослыс, крестсö, көрттувјассö да мукöд-пөлöс көлујсö некущöм јанқим сiнманыс тöртög вöчавлöмаөг да лөгöдлöмаөг попјас.

Крiстос олан-кад-дырга (мi танi пыр богтам Крiстос олан-кадсö јевангелиејасын да попјасөн индöм-серти) гiжöдјас-серти, iсторiја-серти некущöм-ногөн-жö оз поз тöдмавны збылыссö вöлі ез

Исус Крiстосыс. Исус Крiстос чужлём-кадса гижөдјасыс-кө кутам корсыны, сени весиг өтi кыв абу вiсталома Крiстос-јылыс.

Ми бöрынжык гижим-нын кызи сорлалөмаөг Крiстос чужом-јылыс Лукасаң да Матвејсаң јевангеллејасыс. Серт, уна-на ескö сурö сорлалөмјасыс Крiстос олөм-јылыс став јевангелистјасыслөнда, ми чајтам, сы-јылыс нинөм гижны. Мыј гижим-и, сiјö шаң. Öнi öтлавлам јевангеллејассö исторiјакөд. Öткоз абу налөн вiстало-мыс Крiстос чужлём кад-јывыс. Матвејсаң јевангеллеын гижөма Крiстос-пö чужi Irod-Великiј-сар-дырјi (Матв., 2, 1). Исторiја-сертi ми зев лöгыда төдам—Irod сар кули нољ воөн воҗжык сiјö кадö-зыс, кор, јевангелле да попјас вiстало-м-сертi, чужли Исус Крi-тосыс.

Севга сек-дырга велөдчөм-јөз асланыс гижөдјасын оз вiстав-ны Irodөн некущөм кагајас вiјалөм-јылыс, мыј-јылыс гижөма јевангеллејасын.

Матвејсаң јевангеллеын гижөма: бытө-пö Исус Крiстос кулан-луно бердлiс шондi дај бытө-пö сiјö бердлөмыс нежалi зөң ку-јим час-кежлө. Кущөм воö кули Исус Крiстос спуҗусö некод оз төд. Попјас-ескö јона венчылисны кущөм воö лöгыджык кулодны Исус Крiстосөс да өтi кывјö бара ез воны. Богтам-кө öткымын попјас-өн индөм Исус кулөм восö—29-өд во да төдмалам—вөли ез секи шондi бердлөмыс, адҗам: шондi бердлөм 29-өд воын збыль вөли. Сөмын ез вөв апрель төлыгын 15-өд лунö (јевангелле-сертi сiјö лунö кувсiс Крiстос), вөли нојабр 24-өд лунö. Костыс тани абу кык-кујим лун, либö кык-кујим вежон, зөң ычым төлыс!

Крiстос-моз чужлины мукөд јенјас.

Мукөд јөз ескылисны дај öнi ескöны мукөд јенјаслы. Налөн крiстiана јен-моз-жö чужлины асланыс јенјас. Јегипҗанiјаслөн Ози-рис, јеврејаслөн Таммуз, индусјаслөн Ману да Агнi, важ персјас-лөн Мiтра, мукөдлөн мукөд јенјас. Ставныс тајö јенјасыс чужли-ны „ныв-јура“ бабајассаң-жö.

Персјаслөн јен-нога пророк Заратустра чужом-јылыс вiстало-маөг-жö мамыслы војдөр, гөктытөҗыс-на. Вiсталомаөг вөт пыр. Заратустра чужөма „мужик да баба вслыгтөг-жö“. Сiјöс, Крiсто-сөс-моз, зiллөмаөг вiны. Заратустра овлөма пустыньаын. Сени сi-јöс, Крiстосөс моз-жö, омөљас зiлисны грекөвојтны.

Индусјаслөн јенмыс—Буддаыс бара Крiстос-моз чужли. Мамыс-лы, Мајјалы ускөдчылөмаөг вөтөн да вiсталомаөг Будда чужом-јылыс. Буддалыс чужөмсö воҗжык жö төдлөмаөг коҗув-сертi. Чу-жөм-бөрас Буддалы вайлөмаөг коҗинјас. Ставыс вөлөма Крiстос чужан-ног. Сөмын өтi-тор оз öтлаас. Мамыс Буддалөн вөлөм-кө верессајс-нын мунома, сар Сuddодан-сајö, абу-нын „ныв-јура“ вөлө-ма да бара-жö Марја Будданас абу мужиксаң гөктөма. Сылы узи-

гас вѳтѳн рушкуас вегкыд бокѳдыс пырѳма квајт југѳра (луча) да слѳн-картинаа козув. Марја сѳктылѳма вѳтѳн.

Му-вылын Бydda овлѳма бара-жѳ зѳк Крѳстос-моз. Бyddaѳс кѳсјылѳма вѳны Бѳмбѳссар-нѳма сар (Исусѳс—Ipod-сар). Бydda вѳчавлѳма зѳк Исус-коѳ „чyѳсајас“, вегѳг ва-вывтѳ ветлывлѳма косѳнтѳ-моз. Мед-бѳрын сѳјѳ, Исус-моз, лебѳѳма ѳебесаѳ.

Сѳзкѳ став лѳсѳдлѳмыс Заратустра-јылыс, Бydda-јылыс, мукѳд јенјас-јылыс ѳткоѳ Крѳстос-јылыс лѳсѳдлѳмкѳд. Заратустра-јылыс лѳсѳдлѳмыс вѳлѳма 500-воѳн-кымын возжык јевангелье-дорыс, Бydda-јылыс 1500 воѳн возжык. Крѳстіана ассыныс јенсѳ чужтѳсны да олѳмас вѳісны мукѳд, Исус-дорыс важжык јенјас-ногѳн-жѳ. Нѳнѳм вьлтѳрјассѳ Крѳстослы ез вермыны сујны.

Вѳвлѳ ез Крѳстос?

Тажѳ став вѳсталѳмјас-бѳрын поѳѳ мѳјанлы јуавны: вѳлі ез Крѳстос?

Пѳльмѳнѳ, вѳлі ез Крѳтосыд? Крѳтослѳн чужлѳмыс да му-вылын олѳмыс збыль вѳлі алѳ ставыс сѳјѳ сѳмын лѳгѳдлѳм?

Јевангелѳстјас сорѳѳмаѳѳ асланыс вѳгалѳмјасѳн. Налы **оз поѳ вѳлі сорѳыны, збыль-кѳ Крѳстос овлѳс му-вылын** да вѳліны-кѳ јевангелье-гѳжысјас сылѳн велѳдчысјас, ветлѳдлісны-кѳ да олѳсны Крѳтосыскѳд. Мукѳд попјас шуѳны: јевангеллѳсѳ-пѳ сорѳнжык. Крѳтос-бѳрас-нѳн лоѳ гѳжѳма, вегѳг мукѳд јѳзѳн. Сѳз-кѳ, нѳнѳм-ѳ шуны јевангеллѳјастѳ Матвејанѳ, лѳбѳ Іоанганѳ, лѳбѳ Лукасанѳ, лѳбѳ Маркганѳ. Тажѳ сорлагѳмјас-серѳтыс поѳѳ шуны—Крѳтосыд збыльсѳ ез-ѳ вѳв.

Попјасѳн Крѳстос чужѳм да олѳм кад вѳсталѳм-дырга велѳдчѳм-јѳз гѳжѳдјасын вегѳг ѳтѳ кыв абу каѳтыштѳма Крѳстос-јылыс. Селга ѳсторѳјаыс да јевангеллѳеыс вѳдлагѳмыс мѳ адѳам јевангелѳстјас сорлалѳмаѳѳ сек-дырга (Крѳстос чужѳм-дырга) вѳлѳмторјассѳ. **Історѳјаын-кѳ нѳнѳм абу каѳтыштѳма Крѳстос-јылыс, оз поѳ шуны Крѳтослыс вѳлѳмсѳ.** Крѳтосыд-ѳд, јевангеллѳјас-серѳтѳ, ез гѳзон, кѳнкѳ гуын-лѳ, мѳј-лѳ ов. Сѳјѳ овлѳс пагкыда, уна јѳз-пѳвсын ветлѳдліс, уна јѳзлы петкѳдчыліс, уна јѳз-воѳын сорнѳтліс. **Збыль-кѳнѳ вѳлі Крѳтосыд, кѳѳ ѳтѳ сек-дырга олѳм-јывыс гѳжыслы колѳ-жѳ кывлыны сы-јылыс, сѳјѳн „чyѳсајас“ вѳчѳм-јывыс.**

Јешщѳ-кѳ мѳ каѳтыштам Крѳстос-моз мукѳд јенјас чужлѳм-јылыс, секѳ јешщѳ-нѳн вегкыджыка поѳас шуны: Крѳстос-нѳ, мукѳд-пѳлѳс јенјас-нѳ збыльсѳ ез вѳвны, најѳс ставсѳ лѳгѳдѳмассѳ.

Мыјсан лоѳ крѳтослы ескѳмыс.

ѳнѳ корѳламѳ мыјсан богтѳс Крѳтослы ескѳмыс. Крѳтослыс чужан лунсѳ празнујтѳны декабр 25-ѳд лунѳ. Тажѳ лунјасас асла-

ныс јенјас чужан-кадсө (Буддалыс, Мітралыс, мукөдлыс) казтылө-ны-і мукөд јөз.

Декабр 25-өд лунјас-гөгөр бергөдчө шонді—лунјасыс заводі-төны содны. Важ-јөз һаң ужалігөн-һын ескылісны шондіө. Му-ужалыс-јөзыдлы-өд шондіыд зев-уна сетө. Не шонді-кө-өд, һаһыд-һі, туруныд-һі. һинөм ез во. Шондітөг ез вермы лоны му-вылын һекущөм олом. Сы-вөсна важ-јөз шондісө лыддһсны јенмөн, кев-мыслһсны, мед шондіыс вajas бур һаң. Вочасөн, дырөн, јөз каз-лісны шонді бергөдчан-лунсө, корзаң заводітчө матысмыны тулыс, һаң көқан кад. Наяө кутһсны чajtны—тајө луныс-пө шонді лов-зан-лун. Сы-вөсна-і важ-јөзыд кутһсны празнутны шонді бергөд-чан-лунсө асланыс јен—шонді-јен чужанлунөн.

Тајө шонді-јенсө, тыдалө-і вужөдісны-лөгөдісны аслыс-пөлөс јенјасө (Одоніс, Мітра, Буdda, сің воғө). Сещөм-жө јенмөм, тыдалө, лоі-і крһстіаналөн јенмыс—Ісус Крһстос. Сіңкө, Ісус Крһстосыд, тыдалө, вөлөма јенмөн шонді-јенјас-пійыс, лыбө Ісус-вылө вужөдіс-ны, кыт-сурө содтыштөмөн, кыт сурө вежлалыштөмөн лөгөдлөм-јассө шонді јенјас-јыегыс.

Кодлы колө крһстослы ескөм.

Тані індөм-ногөн Крһстос лоөмыд оз-на петкөдлы став крһсті-анство лоөмсө.

Крһстіанствоыд-өд лоөмгаһыс ез пыр өткоф вөв. Сіјө, кымын оломыс вежгіс, сымын-жө оломыскөд өтув вежлагіс.

Быд јенлы ескыс морт төдө өһіја крһстіанствоылыс ескөм-гам-сө. Попјас крһстіанствотө пөртһсны рамыһкө, һебыдһк сөлөмаө, те-вылө лөгјасөс да паныд-муһысјасөс рафејтысө, быдторјыс да бы-дөнлы прөшща сетысө. Со кущөм мортјасөн попјасыд щөктөны овны ескыс-јөзыслы. Сыыс көсјысөһы абутөм „рајө“ кыскыны.

Кодјаслы колөһы рамыһк, быдөнөс, вегіг тенө—һөјтысөс, ра-фејтызјас, быдөнлы прөшща-сетысјас јөзыд? Сөһын дағ-һаң сој-ысјаслы, ужалыс-јөз ылі-вылын өшалысјаслы—капіталһстјаслы. Капіталһстјас, мед кокһжык ас-кһподулас зөлі кутны ужалыс-јө-зөс, муфера лөгөдісны вһчко да попјасөс. Попјас јешщө-на муфери-жька кыһсны, чераһјас-моз, везјас, лөгөдісны капіталһзм-общест-волы колангама јенлы ескөм.

Ісус Крһстос-нога ескөмгаһыс артмһс өтлаһын капіталһзм заводітчһг-дырјі. Ісус Крһстос капіталһстјаслөн јенмыс, ужалыс јөзөс капіталһстјасөн верман јен, капіталһстјаслы ужалыс-јөзлыс вһр ју-ны отсаыс јен.

Крһстослы ескөм чужі өтпырјө капіталһзм заводітчһгөн, мед өтпырјө сыкөд-і кулө. Ужалыс-јөзлы, лок-кыһзі да оломыс падмө-дөм-кыһзі, һинөм сіјө оз сет.

Міжан сиктјасын

ӨҢИГ-ІВАН—ПОГОСТ РӨЗӨРІТЫГ¹⁾.

Комі-јө злөн аслыныс јуралысјас-сө бөрјысигөн унжыкысө важ-самыс абу-на јешщө вежгөма, пыр-на бөрјоны һебыджык јөзөс. Сузжыкјасыс, вескыда ордөысјасыс полөныжык. Сы-вөсна вөлөстјасын унжыкыс овлөны омөлтөрсјас.

Ме со тані вистала, мыј вөлөма өтi вөлөгтын бур јуралыс-помыс да омөлт јуралыс-помыс.

Крестаналөн олөм-вылөмыс муно вөлөм зев лөсыда, шылыда, гөгөр шыһитөв. Сешөм лөсыда олөмыс мөдөдчөма Суз-Габөөс јуралысө пуктөмсаһ. Суз-Габө вөлөма ар комын-гөгөра, морт зев јон, зев бур кыввора, грамотней һеуна, служитлөма гөрд-армијаын во кујим-кымын. Сені сiјө аһылөма уна буртор, велөдчылөма. Строк-бөрын служба-вылыс воөма гортас, аслас семја-дiнө да бура кутөма лөсөдны аслысолөм-вылөмсө. Ужавны вөлөма вывти зил, быдтор кужө, һинөмыс оз јөрмы. Олөм-вылөм сылөн регыдөн-и вежгөма, быдөн јөзыд кутөмаөс завифавны.

Бура олөмыс сылөн зев сөлөм-вылас воас вөлөстса олысјаслы. Кутасны најө лептыны сiјөс, буртујө пуктыны. Сегга бөрјасын јуралысө асланыс исполкомө.

Јуралысө бөрјигөн, скод-вылын, Суз-Габө воэыв висталас крестаналы:



Сөветјасө бөрјысны колө
• быд ужалысөлы.

¹⁾ Леэам тајө вiстсө сөветјасө бөрјысөмјас-кежлө.

— Туја-кө, ме ог өткәжитчы ужаломы: сөмын кута ужавны сөвест-герти, советскей-законјасөн щөктөмјасыс бокө өти војт ог кеж.

Јөзыд скод-вылад быдөн өтвылыс горөдасны:

— Сіңі-і колө, һекущөм видчөмјас бур керөмыс мијангаһ оз ло

Гуә-Габө кутас служитны. Пөтачка һинөмыс һекодлы оз сет. Рөд-вуж-һи, төдсалун-һи оз бөрјы, быдөнлы вөчө өтмоз. Гөлјасөс, судчытөмјасөс пыржык дорјө, озырјасөс да поп-факөс өтдортө,— оз радејт најөс. Исполкомын јуралығын олиг-чөж вөтыс-һи, магае-јаыс-һи, һедөимщикө-һи колтчыны ез леэлы һекодөс, бур горһиөн быдөн вөлі мынтасны тырөә: тујјас, посјас вөчөдас зев бура, лубө виәөдлыныд; виәму-пощөсјас ҳөһтөма, һекущөм скөт оз пырав, оз жугөд јирөмөн һаһ-һи, турун; кусөдчан көлујјас, машинәјас төлын-і, гөжөмын-і—пыр даз лөсөддөма: код-јөзөс ывла-вылын ез леэлы катлаоны, когаһны да маһ леэны, каһалас-кө, пырыс-пыр-жө вөлі щөктас арестујтны; том-јөзөс ез-жө леэлы кулигаһитны, најө сыс повлисны, адһасны-кө, пыр-жө вөлі пыдө ҳебөһны.

Воасны-кө вөлі Гуә-Габө-динө исполкомас кущөмкө мөгөн, һекодөс оз кут: пырыс-пыр-жө вөлі исполкомын ужалысјаслы щөктас вөчны, кодлы мыј колө. Уна кевмызөм ез радејтлы, калым һекодлыс ез бөстлыв. Јона сјјө виәөдис вөлөгтын вьл-стрөјба пукталөмас-бөрга, һекодөс ез леэ пуктыны төртөм-инө, ҳескөдчөмөн, быдөн меһ вөлі пуктөма аслас индөм-јнө. Шуас јөзыдлы:

— Кыә-сурө да ҳескыда пукәалөмыд—рөзөритчөм; он-і төдлы, лоас пөжар, ставсө сотас помөә.

Вескыда-кө шуны, Гуә-Габө уна вөчлис-і мукөд-пөлөс бурторјас. Аслас бура олөмөн да бура әлужитөмөн кывөө вегиг мукөд вөлөстјасын, карын лыффыгө меһ-бур ужалыс-пыффи, став вөлөстјас-пигыс.

Воәжыксө бура служитөмыс Гуә-Габөлөн зев вөлі сөлөм-вылас воө јөзыдлы, вөлі быднөгөн ошјысөһны ас-коластас, шуасөһны: сопө-өд кущөм мијан јуралыгыд. Гөгөр-пө сылөн бур да лөгыд.

Сөгә бөрја-помнас уна јөзлы, меһга-јона озырјаслы да поп-факлы, ез понды кажитчыны олөмыс сылөн: топөдыштөмјасыс, мыждөмјасыс. Кутисны најө өтвылыс шуасны сы-вылө, војдөр гусө-һикон, сөгә і јавө, сјнвоәс: пондин-пө-тај те јона ҳескөдны јөзсө, вывти закон-серти овны, мыждыны быдторјыс. Вотчинатө-пө ставсө-һин сујин стрөјба-улө, лөсөдлан-пө паскыд коластјас, көсјан виәһны гикттө сотчөмыс. Он-пө виә, јенмыд-кө оз виә!

Поп-фак асланыс „прөскур-сөјысјас-пыр“ слава леэисны: јуралысөд-пө-өд-і јенмыдлы-һин оз ескы, виҷкоө-пө оз воływ-һи, гортас өбразјасөн оз леэлы-һи, пыр-пө воө да гырксө мијан-вылө уна докод бөстөмыс-да, мукөдторјыс-да.

Меһ-бөрын, таәі лөкөдөмнад быдөн кутисны јуралысөтө өтдортны, омөлтны, бысгама омөль славасө леэны, кајтөһны:

— Ҷик-таж мато воім јуралыснад, вајо-жо човтамој сјјос.

Чукөртисны скод. Пондисны сені Суз-Габөөс топодны да локыс видны быд-ногөн. Јуралысыд ескө кутлис-жө дорјыны агсө,— висталө:

— Ме тјанлы некушөм омөлтөр ег вөч. Неуна-кө стрөжитли Ҷик сытсг-өд нинөм буртор оз артмы. Ме-таж пунктгад воэвыв вѝ-



Јөз-уждн-олысјасөс сөветјасө бөрјысны оз сибөдны.

ставлі—туја-кө служитөмыс ог өткажитчы, сомын кута служитны законјасөн щөктөм-гертѝ. Ме сѝ-і ужалѝ. Од тјанлы-жө лоі бурыс. Медга јона увгад вотчина чинтөмыс. Вотчинаыд-өд мөд вөлөстө ез мун, горт-динаныд-жө колѝ, а стрөжбаыд-кө лоі шочжык, шочжык-жө лоас і пөжарјасыд. Мөвпыштөј, колян-вога пөжартө. Стрөжба-ыд-кө-өд ез вөв шоч, сотчѝс ескө став вөлөстыд. Сетыс, ме чајта, увгыны нинөм.

Јөзыд нинөм јуралысгыс ез кывзыны, вөчѝсны прѝговөр чөвтны сјјос. Суз-Габө адзө—јөзыд ставыс өтвылыс, ставсө лок-јөз гудыр-төмаөз, ачыс бурөн еновтчѝс јуралөмыс, ез-і нораслы уездывса іс-полкомө.

Скод кутѝс бөрјыны выл јуралыс-пу. дыр бөрјысѝсны: некод-лы абу окөта јуравны, быдөн өткажитчөны; кодѝ норасө вѝгөмөн,

кодi грамота төдтөмөн, кодi ыжыд җемҗаөн тырөмөн, кодi шуө—ме-пө жуыг да став казнатө жуа. Коркө-коркө мед-бөрын i сурiс журалыг пуйд. Морт, нинөм шуны, шаң, Һеуна кужө пасҗаоны, бур мывкыда, шөр арлыда. Ним сылөн вөли Иван Карламөвич Жуҗимов, јөзыс ас костас нимтисны Өнiс-Иванөн. Сыыг бурөс ас-пыщзыс скодыд Һекодөс ез адзы. Төдөны ескө вөли—морт сiјө Һебыдiк-кодда, кызкө-өд олас, озжык кут „топөдны“ Суҗ-Габө-моз.

Өнiс-Иван журалыгөн лоi. Олө төлыг, мөдөс, коҗмөдөс, унжык-нин. Быдөнлы угодитө, Һекодөс оз чырышт, көҗ мыҗкө i каҗалас Һебур тор. Озырҗас, поп-җакҗас раднысла ку-пиас оз төрны, јавө бызгөны: со-пө-тај мортыс вөлөма.

Өнiс-Иван сещөм ошкөм-куҗаыд да лептөм-куҗаыд јешщө јонжыка кутiс пөтачитны јөзыдлы. Мыҗөн лоiс јөзыдлы сещөм вөлаыд да пөтачкаыд, олөмыд налөн регыдөн-жө пондiс веҗсыны, гугавны: пондiс чөҗсыны уна-пөлөс Һедоимкаҗас; туҗҗас, посҗас шыкөiсны, кiсгалiсны, мунны кутiс вөлөстын зык, коҗ, гусасөм, мыҗ-сурө пакөҗтiтөм: керка-карта, мукөд посны стрөҗбаҗас пукталiсны җескыда, Һеуна ез вевсөн; кусөдчан көлуҗҗас коҗмалiсны, вевiг Һекодөс өзi вiҗөдлы на-вылө; слөҗ олөмлөн җик воши.

Өнiс-Иван пыр-на журалө, коҗмөд во-нин. Кулакҗас, поп-җак пыр-на сiјөс ошкөны, лептөны, гөҗтiтөдөны. Овлывлө—јөзыд өткымыныг ескө-i шулывласны: омөла-пө-өд пондiм овнытө, журалыгыд-өд җикөҗ кутiс омөлтчыны, җугыны да жуыны, тащөм олөмнад-пө буртө ен вiдчiс. Сөмын налыг нинөм оз кывзыны. Өнiс-Иван, јуөмысла, iсполкомө ез-нин воывлы гащкө төлыг.

Бара лоi чукөртны скод. Корiсны сетчө Өнiс-Иванөс. Топөдiсны сiјөс өтвылыг. вiдiсны быд-ногөн, матын вөли кучкавны. Өнiс-Иван лантөма, нинөм оз шу, сөмын корҗасө-кө вомгорулас мурзыштас. Скод шуiс вөчны прiговор: чөвтны журалөмыг Өнiс-Иванөс. Сы-кадө кодкө друг горөдiс: пөҗар! Јөзыд ставыс ускөдчiсны ывла-вылө. Адзөны, погост-шөрас керка сотчө, каҗө зев ыжыд би. Унаөн ускөдчiсны пөҗарнеҗ сараҗө, көсҗiсны нуны кусөдчан көлуҗтө, машинаҗастө-да, кваҗитчасны-кө машина оз уҗав, бөчкаҗас голалөмадө, мунны пөҗар-вылө җик нинөмөн. Сен лыбис зык, увгөм, јортчөм, маҗкөм! А пөҗар сек-костi пыр өтарө өзҗө да өзҗө. Би вужiс-нин мөд керкад... коҗмөдө... Һулыштiс дөрвыв став погостсө өтарө-i, мөдарө, сотчiс щөщ iсполкомыс, школаыс, вiчкоыс.

Мыҗ сесҗа? Сөмын ставныс кутiсны бөрдны горзөмөн, оҗөдлөмөн да окҗөдлөмөн. Погост сотчөмыг јөзыд став мыҗсө валiтiсны Өнiс-Иван-вылө: став пакөҗтыс-пө лоi сы-вөсна, пуктiсны сылы ним „Өнiс-Иван—погост рөзөритыс“.

Суҗ-Габө олис бокi сиктын. Пөҗар-бөрын сотчыҗас унаөн уна-пөрҗө воывлисны сы-дiнө да шуавлисны: колөма-жө-пө тенгыд кывзыны, кывзим-кө-пө, тащөм ыжыд пакөҗтыд ескө ез ло.

döžörītöj skötнытö.

Кызі төдмавны ыжыд-јөла-мөс.

Борјыны (нөбигөн-ли, мыј-ли) јөла-мөс зев овло гөкыд. Емөг ескө јөла-мөскыдлөн аслыс-пөлөс приметајас, сөмын оз быдөн сижө төдны.

Нөбны-кө мөстө кутан, медга-нын колө төдны: кымын арөс сылы (пожо куканаглөм лыд-серти), қонвізалунсө, мүкөд стат-приметајас.

Колө төдманы кушөмжык рөдыс мөслөн—бағ-мамыс. Бағ-мамыс-кө бур-јөла рөдыс, јөлажык-і мөскыдлы колө лоны. сөрт, щук (вөкыда) төдны сы-серти гөкыд, но ылөссө сижө век-жө висталас.

Оз ков вунөдны—мөскыд мед-уна јөвсө сетө нөлөда-квајтөда куканаглөм-костын, квајт арөссаң көкјамысөз-кымын. Сы-бөрын мөскыдлөн јөлыс заводітө-нын чинны, шоч мөс-нын дыржыксө кут-лө. сасөдыс-кымын куканаөлөм-бөрын јөв-вөсна мөстө-візны нинөм-нын.

Сөгга колө төдны код кадын мөскыд куканаглө. Буржык, куканаглө-кө сижө бур-көрыма кадын.

Мөстө вердөм-сајад уна-жө бара ем. Сы-вылө нөбигөн колө-жө віқөдлыны. Колөкө, мөскыд јөвсө еща вөлі сетө вердөмла. Омөлік-ка вердөм, омөлік, көзыд-олан-ін, омөлік черөд јона чінтөны (көт јешшө бур мөслы) јөвсө. Сөщөм мөскыд бур черөдөн вермас сөд-тыны јөв сетөмсө. Сіз-кө, колө төдмавны вожаа черөдсө сылыс.

Мөслы колө лоны рамынікөн. Рамынік мөскыд озжык ылав сојигөн, мічажыка сојө. Лыстігөн буржыка сулалө дај јөвсө оз кут.

Кызі төдны қонвізалунсө мөслыс.

Қонвіқа мөс мічаа віқөдө, абу жугыль, гөныс шылыд, бур мөс-јаслөн југјалө. Сөщөм мөскыд бура сојө да јуө. Оз кыз-сурө лопав (кашкы, кіргы). Кызөм-кіргөм да пөдөм висталөны— мөскыдлөн горш-гөгөрыс лібө ты-гөгөрыс вісө. Гырк-пыщкөс вісөм-понда овло мыт да гырк-јөрмөм. Кузасны-кө оз вермы, лібө вірөн кузалө, сөщөм мөскыд јона вісө.

Мөскөс відлавны колө заводітны јурсаңыс. Колө відлыны бур-жыка, абу-ө көнкө пыкөсјас, оз-ө вісны сінјас, оз-ө нырғыс ор ві-јав, абу-ө вом-пыщкас лөмјас, дојјас.

Јур-бөрын колө віқөдлыны гола да морөс-гөгөрыс, көкјассө, көкгыжассө, медга-нын јона вөрасө да нөң-гөгөрсө: абу-ө пыктө-ма вөраыс, абу-ө лөмөсөс нөңјасыс да лычки-ө лыстөны став нөң-јасыс.

Кушом вораыс јола-мөслөн.

Јола-мөслөн лыстытчыс вораыс ыжыд (тураса), лапкыдик шу-пөдөн-коф бытто ноль-пелө торјөдыштөма (улыгаыс ноль пелөса). Јола-вөра јона сетчөма бөрө, воҗө дај бокө. Лыгтөм-бөрын төдчө-мөн чинө, чуқыртчө.

Татчө колө шуны, мыј абу җик став ыжыд вөраа мөскыд јола. Мукөд-дырји вөраыс госсалө да сы-понда ыждө. Сещөм вөраыс лыгтөм-бөрын омөла чинө, дај вөра-кучыкыс оз торјав вөрагыс, че-пөлтөмөн-кө кыскыштан.

Јола-мөслөн вөра-вылас јона төдчөны впр-сөнјасыс, кучыкыс вөснөдик, җебыд да шоч-вөснө-җебыдик гөна. Бур ыжыд јола-мөслөн вөраыс кынөмувтисө воҗө кысбө.

Кымын мөскыд јола, сымын җоҗасыс мөда-мөд-дингыныс ылын-жыкөс, вескыда виҗөдөны увлаҗ. Сөгга буржык, абу-кө җоҗасыс помлаҗыс вөснөдчыкөс, да мед шылыдөг дај шөркофдем-куҗа. Бур-кө вөраыс да справнө җоҗ-гөгөрыс, јөв петө кокнөда да пыр өткофа.

Јола-мөслөн вөраас лыгтан-җоҗыс ноль да на-кынҗи овлөны јешшө кык лыгтытөм-җоҗө.

Јолажык мөслөн вөраас воҗа-җоҗасыс вылынжыкөс бөрјаяс-доргыс.

Сөгга јола да јөвтөм мөскөс позө төдны вөраса сөнјас да сөнгујас-герҗыс. Сы-вылө колө јона виҗөдлыны. Јола-мөслөн сөнјасыс јона төдчөны да рушку-куҗа бокјастыс мунөны кык-вожөн. Сижө сөнјассө мијан шуөны јөвсөнјасөн.

Морөслаҗ јөв сөнјасыс җырөны рушку-пыщкө. Пыран-иньсҗе-уна гурана-коф. Сижө төдчө, чуҗөн-кө видлан. Кымын кыз да јона төдчөны сөнјас да кымын паскыд сөнгујасыс, сымын јолажык мөс-кыд.

Мукөд приметајас јола-мөслөн.

Јурыс јола-мөслөн косыҗик (лыјасыс јонжыка төдчөны) да сөн-јасыс төдчөныжык. Кокјас вөснөжыкөс да абу куҗөс. Пелјас куҗөс, пыщкыс җебыдик гөна. Гола вөснөдик да куҗжык, зев уна поснө чуқыра. Морөсыс абу вывти ыжыд да јаја, сөмын паскыдчык. Орд-лыјасыс вөснөдчыкөс (ордлы-костјасыс паскыдөг). Ордлы-костас чуҗ кык-кујим төрө.

Рушку (выҗ) ыжыдчык. Сещөм мөс унжык вермө јојны, ун-жык јөв сетны, абу-кө рушкуыс өшөдчөма кушөмкө вөбөм-понда.

Спина вескыд, абу лајкја-ни, гөрба-ни. Лајкја мышку-вылыс овлө і јола-мөслөн, сөмын кукаҗасөм-бөрынжык да пөрысла-до-рыс-җиҗ. Кучик вөснөдик да җебыд, кокнөда җужалыштө чепөлтөмөн. Бөж—вөснөдик да куҗжык. Бөрлаҗыс мөслөн тушаыс паскыдчык.

Виқодны јола-мөс абужык јаја, топыдик лыа, паскыд задја, куҗ пака. Гоныс јола-мөслөн вөһи, һебыд, жеһыд да шылыда пукалө. Виқодны бур-јола-мөскыд мича, ас-динас гібөдө, оз лөгас видлалөмыс.

Абу-кө кыткө мөслөн лада да абу-кө кыткө ҳоһвиҗа,—сецөм мөстө скөт-лекарлы петкөдлытөг да сылыс жуагтөг оз ков богтны.

**Скоморохов-серти роч-вылыс лөөдид
Ильа-Өлөксан.**

Карта-вылад колө лөөдны бур ласһи.

Мижан крестана мөскыслы төв-быдөн шөркөдөма леҙоны картааныс турунтө доҗ көкјамыс-кымын. Ставыс-өмөј сиж өурө мөслы вомас? Оз. Кодлөн картаас абу лөгөдөма вердчыны ласһи, мөскыс төвбыдөн еща-еща-пырыс-һин талалас—вөчас ку-јөдө доҗдөн-жыһјөн либө кык доҗ турунтө. А лас-һыд картајасын шөчлөн-на ем. Көт шөчһклөн-и ем, сецөм ласһыд оз туж.

Јуалан-кө крестанһи-лыс, мыјла сылөн картаас абу ласһыс, шуас вочакыв: кујөдыс-пө-өд колө-жө, меҗ-пө талалас, сиж оз вош. Колө ескө, ферт, кујөдыд-да, сөмын-өд турун талалөмнад крестанһиыд воө убыткаө. Ноль душ-скөт төвбыдөн ласһитөг вердигөн талаласны доҗ 6—8 турун. Сетыс артмас, шуам, доҗ дасвит кујөд. Тулысын сы-местаө турунтө лөө һөбһы да сетһы шажт 60—80. Лыфһыны-кө ку-тан, дөһөн-жө талөдөм турунғыд кујөдыд сувтө—4-5 шажтөн доҗ.

Вөли-кө ескө ласһыд буржык 3—4 душ скөтһы, позис секи талөдөм турун-вылад ҳоһ-мөс матө содһыны төвјөдһытө. Секи ескө сиж мөскыслөн кујөдыс, турунтө талөдөм-серти јона ещаыс ез ло.

Ласһи колө вөчһы тани картаһна-вылын һндөм-кодөс. Та-цөм ласһијасыс турун һөтһи оз киккас.

Ильа-Өлөксан.



Вердчан-доз уна мөслы.

(Шөбрас соҗдан-һныс).

Кыз Өлөш-ҫаҫ шоныҥ карта вөчис да унжык јөв серөдлыг бостис.

(Л. Штрандт-серти).

I.

Ңекыз Өлөш-ҫаҫ оз өшјы инас, оз гөгөрво—мыјла серөдыс еща јөв сетө. Серөдлөн мамыс бур рөд вөлі, батыс ез-жө шыбытана вөв.

Шоныҥ-дырји серөдлөн төдчыштө ещанык јөв содлөм,—көздө-дыштас-кө поводҫаыс, јөлыс бара чинө.

Өлөш-ҫаҫ пыр вердис серөдөс агрономјас велөдөм-серти бур сојан-јуандн; сојан-дозсө лучки вөчис, медем вешөрө сојаныс кок-улас серөдлөн оз талаг. А мөслөн јөв ңекыз оз сод.

Сиктсајас Өлөш-ҫаҫөс сералөны быдөн, вильшавны быд-ногыс кутисны; шмонитөны: колө-пө, Өлөш-ҫаҫ, тенад серөдыдлыг вөрасө лыстигас топөддывлыны, сизтө-пө унжык јөвтө пычкан.

Өти рытө пукалө Өлөш-ҫаҫ звөз-вылас, мөвпалө аслыс, кызј бурмөдны да содтыны јөв серөдлыг. Ңекыз оз гөгөрво, мыјла пыр висталөны вердөм-јылыг, а төлк ңекызј оз бост.

— Мыј-һин, Өлөш-ҫаҫ, мөвпалан? Выл-һига, тыдалө, лыфө-мыд. Пыр көсјан вил-ногөн ужавны, сөмын-тај һинөм оз артмы-а, —шуө зортоша пөрыс-ҫаҫ. Ортчөн Өлөш-ҫаҫкөд пукөс.

— Вылтор ме һинөм ог көсјы вөчны. Сөмын мөвпала овмө-сөс ладмөдны, көсја скөтөс кызкө бурмөдны да унжык јөв налыг бостны—кыв-визис Өлөш-ҫаҫ.

— Еновт һигатө, Өлөкгеј, буржык лөб. Мијан со батјас сы-төг бура овлісны. Те сиз-жө, һигатө-кө шыбытан, олан.

— Бура, шуан, овлісны батјасным мијан?—јуалис Өлөш-ҫаҫ зортоша ҫаҫлыг.

— Бура-һе бура-һи, а немныс-тај колі кызкө. Ужалөм-доргыд гижны кокһижык, сы-вылын сөмтө бостны быдөн кужам. Өһија ги-жыгјастө төдам быдөнөс.

Сөдлөм-вылас ез во Өлөш-ҫаҫлы тащөм кывјасыс зортоша ҫа-фөлөн, четчис да пырис керкаас. Пөрыс-ҫаҫ букышөн визөдліс у-лаһ, јурнас луг-леғ керис, сөлыштіс звөз-вылө, мунис.

II.

Аски асывоз колө Өлөш-ҫаҫлы летчывны карө мөгјасөн. ҫаҫ-ҫалис вөв, вердыштіс зөрдөн, пищөгас бостис рузөгһаһ-шөрөм да кык-кујим-колк, мөдөдчис гөһитны карө.

Мыјөн мөгјасөө ештөдис карын, пырис һига-вузалан-инө визөд-лыны абу-ө сені кущөмкө визму да скөт бурмөдөм-јылыг һигајас. Өлөш-ҫаҫлы гин-вылас уеі өти һима һига, кытчө гиһома: „Шоныҥ карта лөсөдөм-јылыг“.

Өлөш-даады дум-вылас друк угі—сылон картаыс көзид, шоныдыс некор оз өшјыв. Бөгтис сјіө нѳгасө аслыс 12 урыс. долыда-пырыс петіс лавкаыс, пукөіс вөв-дофдө да вогласон муніс гортас. Вөлөкөд мунігөн нѳгасө помөзыс лыфдїс. Гортас воөм-бөрын Өлөш-дааф летчїс картаө. Лөгыда ескө мортыдлөн вердан-доз вөчөма, весјөдыс мөслөн лөгыд, сөмын гөгөр калк да сїзї-ї төлыс шуфлалө-ветлө. дум-вылас угі гөтырыс, Матреныс, пыр төлын пагөн лыгтыгө дај јешщө-на кынмө. А јуктаган-вор пыр лоө керавны јїзөмысла.

— Выжыв-тај вөвгөма менам—борөдчө Өлөш-дааф аслыс вом-горулас:—пыр вердї скөтөс агрономјас велөдөм-сертї, сојан-доз серөдды вөчї, а шоныд картатө лөбөдны вунөдї зїкөз. Пофө-өмөј тащөм көзид-їнад мөсјаслы өвны! Јөв содөм серөддыс пыр вїдчыга, а јөлыс вөлөм меыс пышјө быд щельөд!

Аскїнас бара-нын думыштїс летчывны карө мувїз-јукөдө, корны ічөтїка вөр шоныд карта вөчөм-вылө...

— Бара-нын кузјасыс кыскөны тенө. Велалөмыд нѳгајасон нокыны да пом абу. Іъемуштөм. Оз-жө тенад лыфдыгөмөн зарнї кут кїггыны. Пөрасө кольлалан весшөрө, мөд-уж бытөтө абу-нын—скөрмөма Матрен, вїдчө мужїк-вылас.

— Мыј прөстасө төдтөгыд равзан. Ен термас јона, лөз сөмын лөгөдныс мыј көсја, секі те, Матрен, ачыд адқан серөддыс јөв содөмсө,—вочакыв вїзїс Өлөш-дааф сөлөмгаң гөтырлы.

— Вїдчыгыс дөзман те-ногөн јөв содтөмтө. Агроном велөдөм-зертїыд-тај вердїн-нын мөстө, дугдывтөг каятїн: нөрөвїт, адқан-пө сөгга кызї јөлыд кутас содны, а јөлыд вөјт ез содлы. Батјас-тај нѳгатөг пөтөз немыс вөліны. Мї кык-мында на-сертї ужаллам-да, пыр нїнөм абу,—дөзмөмөн каятө Матрен.

— Вензыны текөд нїнөм,—шуїс Өлөш-дааф, шеныштїс кїнас.

Карын Өлөш-даады удајтчїс, вїзму јукөдын сөтїсны мортыды 50 кер дај ошкїсны јешщө бур уж вөчөмыс.

III.

Таяө лунгаыс-ї мөдөдчїс уж Өлөш-даафлөн. Сылон сөм ез сузды да мортыд шуїс кык стен-боксө колны важсө. Сувтөдїс вөјдөр сурјаяс, мерајтїс скөтлы олөм-вылө весјөдјас кутчїсїс жөж вөчны. Кык стен-бок когалїс, сөгга кодјїс мусө көртзырјөн вест-ноль-судта. Ваяїс сој да гуранас нөшкөн топыда сујїс. Сој сүјөм-бөрын Өлөш-дааф лөгөдїс жөж: шпунтөн лөгыда сујїс, өтї кост вөїг ез кол. Сөгга сетчө-жө пөлөслаң пөвјасыс лөгөдїс воргаяс кујөд валы. Жөжсө вөчїс неуна пөлөсөн воргалаң. Өтї стен-бокө пїккөдїс өшін, жөжгаң кујїм аршын вылөжык. Өшінсө пїквөдїс аршїн-паста да кујїм вест-жужда. Лөгөдїс мөд кык стенсө, лептїс жужыда картасө секі.

Өлөш-дааф пыр думаятїс паскөдны скөт вїзөм да картасө вөчїс ыжыда. Вежөсјассө лөгөдїс сїзї: вөлыс вөлі сылөн шөркофдем ту-

шаа, да сы-вөсна лөгөдiс вöлыслы ноль аршын-куча да кык аршин-пастаа вежөс. Сетчө щöщ лөгөдiс вердан-доз дајласнi. Сегга мөс-лы вежөссө лөгөдiс кујим аршын-куча да аршынөн-жынјөн паста, јешщө содтiс öтар-боксө аршын да вегт-паста верданоз лөгөдөм-вылө. Кык ыжлы вежөссө лөгөдiс кык аршин да жын кучта да мөд сымда пастасө. Кукаңлы вежөс лөгөдiс 4 аршын-кучта да 2 арш.-паста. Вежөсјас да етен-коетi ветлыны лөгөдiс туй кык аршын паста. Порг гiд Öлөш-фаф вөчны шуiс со кычi: öтi вежөс ыжыд порофiстеј ај-порслы, мөд вежөс пiјана порслы, 4 аршын-куча да 3 арш.-паста ставнас.

Мукөд-дырјi пыравлөны Öлөш-фаф-дiнө өiктса јөзыс ужсө вi-рөдлыны. Локтасны да сувтасны карта-воқас, јурнаныс катлөдлыш-тасны да мунасны бөр.

Жој да етенјас лептөм-бөрын Öлөш-фаф бөстгiс пөтөлөк суј-ны да шылөдны-мөлөдны. Плакајас бара-жө шпунтөн ставсө то-пыда сујiс. Щельјас өтiтөг вывсаңыс мавтiс сојөн да кiскалiс лыа-өн гөгөр, вольсалiс ныщ да муалiс. Сегга, мед картаын пыр вөли сөстөм сынөд, Öлөш-фаф вөчiс пуыг труба, пыщсаңыс труба-сө торјөдiс ноль-пелө, пөвјөн, кресталөмөн. Чургөдiс помсө кујим вегт-судта, нольнан боксө трубалыг роқөдiс, вывсө тувјалiс бара-жө пөвјөн. Трубасө ештөдөм-бөрын өiктсаыс бара кутiсны берав-ны Öлөш-фафөс.

— Те-нө Öлөш-фаф, двореч лептан алы мыј скөтыдлы?— шуө гөрд-тошка Јогор.

— Тајө трубасө-нө мыј-морла вөчөма? Мыј-нө тајө, Öлөш-фаф тенад? Көзыд дырјi шонтыгыны мөскыд кутас алы ачашыд пу-ас? Мыјла-нө пуыг трубатө вөчөмыд? Те тајө пу-трубанад став өiктсө верман сотны,—шпыңјалө Ласеј-Ваң, томиңик зон.

— Кыч-нө мөскыд кутас сојны? Латкаыс, алы-нө езыс ворјыс?

— Гералөј, гералөј! Енлө ағныд кутанныд вөчны тащөм кар-татө, бурсө адқанныд-да,—оз дөзмы Öлөш-фаф.

Кор ештiс жој, кык етен-бок, өшiң, пөтөлөк да трубајас Öлөш-фаф кутiс щельјас да пазјас паклаөн сујавны, мед төв-ру оз пыр карта-вылө. Кымынкө лун-мыгтi сујаган уж ештiс. Сы-бөр-тi кэрта-етенјассө Öлөш-фаф iзвесткаөн мавтiс, мед сөстөмжык карта-пыщкөсыс лөө. Кымын ужыс помагны кутiс, сымын Öлөш-фафлы долыджык кутiс лоны.

IV.

Воiс ар, көрдөдiс сынөд да ывла, мөсјасөс ез кутны лөзлыв-лыны лудө (ортсө) јiрсыны. Öлөш-фаф кутiс пасјавны да вөiтны јөвсө серөдлыг быд лыстiгөн, колан-вога-моз-жө. Кор кутiс артав-ны колан-вога пасјалөм јөвсө, адқiс—серөд шоныд картаын лыстө воқза-сертi кык-мында.

— Но мыј, гөтыр, јөлыд, содө оз серөдыдлөн?—јуасө Öлөш-фаф Матренлыс.

— Быд лун відчыса, міга, кор кутас бөр чінңы, а чинөм-пыд-ды јөв пыр отарө содө,—долыда шуис Матрен.

— Лыстысныд лөгыд воҗа-дорыс лоі? Колян-төв пыр вөлі пагөн лыстыган-а, өні керкаын-моз олан өтпөлөсөн.

— Јона-өд ескө ме тенө, Олөкгеј, відлывлі быд-ногыс-да, вөлөмкө-тај те бур уж ужалөмыд. Өні, јөв содөмгаң, ачым казали сі-јө бурсө. Колян төв, біја-вісөмкөд вөлі картаө летчөмыд, өні көт он-і кај сетыс,—һимкөдагө Матрен.

Ас-грездса војтыр адҗисны бурлунсө да пөльзасө шоныд кар таыг. Олош-дадлыг секі, гералөм-пыдды, кутісны јуагны да кывзыны, воływлыны відлавны шоныд картасө.

Герөд кукаһазөм-мыгы, Олош-дад пыр кутіс гіжавны да ве-гітны јөвсө, көсјіс төдмавыны, уна-ө вайө выль-лыстан-мөс. Шоныд да југыд-сөстөм картаын мөс јөвсө сетны кутіс ведраөн лун. А колян төвсө сөмын ведражын лыстыліс.

Олош-дад-бөрга јөз кутісны быдөн вөчавны һөжјөһик шоныд картајас. Өні сіјө өіктын мөд-нога олөм лоі став војтырыслөн. Вој-дөрсө һөкодлөн вөлі оз тырмыв јөлыс аслыныс, өні кык-мында кутісны вузавны асланыс коператівө.

Олош-дад бур уж петкөдліс өіктса војтырлы. Став јөзыслы аслыныс бур лоі дај коператівнысө јонмөдісны.

* * *

Комі крегҗана, көсјанныд-кө асланыд скөтыг унжык бур бөстны, бөстчылөј ужавны Олош-дад-моз, вөчалөј шоныд да југыд картајас скөтыдлы.

Роч-вылыг лөгөдіс СПИРА-ПРОКӨ.

Порепіјанөс быдтөм.

Омөла дөҗөритөмөн порепі омөла быдмө.

Порепі быдтыны колө бур-рөдыг. Омөлік, татчөс рөдыг поре вічөмыд һөкушөм пөльза оз сет, сөмын дөҗөритөм трудыс весшөрө вошө. Овлө і сізі: порепі ескө-і бур-рөдыг да кыз-гурө вердөм-дөҗөритөмөн зев омөла быдмө, татчөс поре-рөд моз-жө. Сегга овлывлө өті мамгаң-ескө став порепіныс да оз өткода ставныс быдмыны: өті-ордын порепі быдмө өдјөжык, мөд-ордын сіјө-жө мамгаң мөд порепі—омөла. Лыдфыны-кө кутан рөскөдсө, ескө омөлжык порепі-вылас, овлө, унжык мунөма.

Сіз-кө, порепілөн быдман-ногыс абу сөмын вердөм-сајын, ем щөщ дөҗөритөм-сајын. Төлын мукөд-дырјі сулалө көзыд 30°, а порөс вічөны посулын лібө көзыд картаын; картасө сајөдыптіма сө-

мын лым пырöмь; виэлывлöны-и гідын, көни лолыштныд он вермы кужöд-дука варудн тырöма-да.

Кöзид-инын олигөн порэ зев јона гојо, аслыс шоныд перјо. Кыснö-нын секи вермас бура быдмыны, уна јај вöчны, гојаныс-кө унжыкыс мунö шоныд перјом-вылö; секи поргыд эонвиэалунсö муртса кутö.

Абу-жö зев долыд порелы-и гідын. Пемыд-инын да јешцö-кө сынöдыс кужöд-дука-варуа, поргыд эикöз жугыльмö (тöмитчö). Сегга поргјастö вывти кыз-сурö вердöны-јукталöны.

Таэи дöзöритöмнад порепныд көт сегга јешцö бур-рöдыс, некущöм пöльза оз вермы сетны.

Порепіанöс дöзöритöм мам-діныс торјöдтöз.

Поргыд мыјөн піјанасас, порепіансö колö час кык-кымын-кежлö торјöдлыны, мамсö шöйтчöдыштны. Öтлаалöм-мыгті колö һонöдны. Омöтжык (ичөтжык) порепіансö колö первојаһыс велöдны воэза-һонјас-дінас (најö јöлажыкөг). Воэза (первоја) вежонсö порепіанöс оз ков виэны мамыс-дінын, сöмын колö öтлаавлыны һонöдчыны суткын 5-6-ыс.

Вежон-бөрті-кымын (јонмыштасны-да), поэö-нын öтлаавны.

Мед порепіяныд бура быдмисны, колö мамсö буржыка вердны. Воэза лунјассö піјанасöм-бöрас колö вердны öтрубөн, кизертöмөн. Сы-бөрті, гыркыс јонмыштöм-мыгті вöльгті поэö заводитны вердны картофелөн, idјөн либö зөрјөн варöдöмөн (дробленное).

Порепіанöс вежон-бөрті, оз-кө кут тырмыны мам-јöлыс, колö заводитны вердыштавны мөс-јөлөн пöттöзһыс (25-28 градусы). Сегга наэöһикөн јöv-пыщкö поэö пуктыштавны зөр, id, аһкыщ либö шобдi варöдöмөн (дробленное) быд 10 тув вес-вылö тувжын.

Квајтöд вежонгаһ поэö содтыштавны öтруб да id либö зөр-тугнас.

Виэан-инас порепіянлы колö пощыштны вожöс, вердны мамыс торјөн.

Тöлыс кык-бöрын порепіанöс колö торјöдны мам-діныс. Торјöдны колö вочасөн велöдöмөн. Слабыһик порепіанöс колö коллыны мам-дінас кујим тöлысöз.

Мам-діныс торјöдöм-бөрті вердöм.

Мам-діныс торјöдöм-бöрын порепіис колö вердны буржыка: сетавлыны вылыссö-бостöм-јöv, id, зөр да пыэ. Сегга поэö наэöһикөн велöдны картофел-дінö. Вердны колö ещажык да унжыкыс, мед оз-жö щыјавны. Сиктјасын поргјастö воэ заводитöны вердны куш картофелөн. Сіјö абу бур. Сы-вöсна поргыд омöла быдмö дај бөртінас справитны он-нын вермыв. Тиміраэевскеј сельско-кöзајственней

акафеміаын вочлөмабс вiдлөг өтi мамыс дај өтпырјө чужөмјас ноль порспi-вылын. Кык порсө мам-дiныс торјөдөм-бөрас вердөмабс картопеля-гожанөнжык, мөд кыксө вына-гожанөнжык (ичөтiка картопель содтыштөмөн). Вiдлөг-гертыс со мыј аdысны:

Гөнта порспiјанлөн:

Картопельөнжык вердасалөн.

Һаһөнжык вердасалөн.

Гөктаыс вiдлөг заводиттөд	9 ¹ / ₂ тув	10 тув
„ кык төлыг-бөртi	14	1 п. 14 „
„ көкјамыс төлыг-бөртi	1 п. 35 т.	4 п. 25 „

Та-гертi позө аdыны, мыј порсөс быдмигөн колө вердны вына-гожанөнжык. Јај јонжыка артмө һаһ-гожанјасыс. Щөгөдiгөн позө јонжыка вердны картопельөн.

Вердны порспiөс колө луннас өтi кадынжык. дозсө быд вердiгөн колө мiчаө весавны. Важ-кольөм сожанјас щыкө, вермас гыркпыщкөссө порспiлыс вiсмөдны.

Виңны колө порспiөс пелькжыка. дурка виңгөн сiјө быдмө омөльжыка; щөкыджыка колө мыскавлыны. Мыскавлөны дебыдик ваөн да аслыс-пөлөс виж (зеленое) мајтөгөн, либө прөстеј мајтөгөн.

Порспiөс колө виңны вөла-вылынжык, гожөмын леzлыны буржык јiрсан-iнө. Бур-веж-турун сојiгөн һаһа-сожаныс мунө ещажык. Мед-бур порсeјаслы гөрд бобөһаһ-туруна пөскөтiна. Вөла-вылын порсeјасөс лунтыр виңны оз ков. Асылын леzтөд колө јуктавын, рытын сiз-жө.

Кујим-ноль төлыг-мыстi ај-порсeјасөс, козтөмөг-кө најө, колө торјөдны еһ-порсeјас-дiныс. Поргөс воz тырсавны леzны оз ков. Воz тырсалөмөн омөла быдмө.

Абу-кө бур јiрсан-iн матi-гөгөрын, колө виңны порстө горт-дiнса јөрад да вердны ыщкөм (шырөм) веж-вiка-турунөн, пызөн кiскалыштөмөн. Вөла-вылын, бур-туруна-iнын виңгөн да гортад вердышталөмөн порсeд кутас өdjө быдмыны.

Ильа-Өльөксан.

Віка-турун вöдтöј.

Мыј артміс менам вiдлöгыс.

Ме колöм во гөрі 200 квадратней-сыв-ыжда му да коли пі-
новттöг. Лөгöді когкөм улö. Таво тулыс мај-тöлыгын 21-öд лунö
ме сiјöс піновті, сегга гөрі плугjөн (ме во дас-нын плугjөн гөра,
мукöд гөр абу), көзі сетчö вика-көјдыс 33 тув, зөр-сорөн. Зöрсö
пукті, сорлалі вика-көјдыс мында-жö. Көзі кіпомыс. Лоома сук, ко-
лö көзны ещажык, пуд-кымын сорлалöмнас. Сы-бöрын піновті
көрт-пиña агасөн (пиñaөн) вомлöсөн дај кузмöсөн, кујим-пöвсөн.

Лоі менам викатö көзöма, мукöд во-герті, сорөн. Некущöм дö-
зöритöм ез вöв. Вика быдміс бур. Ыщкі ме сiјöс август тöлыгын
кыч квајтöд лунö, sameј-на зорізалігас. Поводданыс зера лоі-да,
лун вiт ез поз куртны. Мічамміс-да, ме курті став викасö 17 жүрö.
16 жүрсö течі зорöдö, öтiкöс вајі гортö костыны јона косöз. Кості
вевт-улын öшлöмөн. Кос-турун менам лоі 2 пуд да 10 тув. Сiзiтö
став кос-викаыс чукöрміс 38 пуд да 10 тув. Артавны-кө донтöмы-
ніка-пырыг-нын вика турун 50 үрөн пуд, сувтö став шедöм туруныс
19 шайт да 12 үр дон. Мусö-кө важ-моз вöлі колöма көзтöг, ког-
көм-улö, гожöмбыд ескö кујліс весшөрö, пöльза вајтöг.

Көзöма-кө вöлі викатö быдса дегатiна-вылö, тани арталöм-гер-
ті, шеді ескö кос-туруныс 459 пуд—229 шайт да жын-дон. Сы-
мында туруннад позіс ескö тövјöдны бура кык либö кујим мöс.
Веж-викасö вöв јона сојö, а коссö мыј-пöнда-кө озжык сецöма, ды-
гыдажык, а мөсјас вомтырөн сојöны, некущöм öблеф оз колны.

Турун богтöм-бöрын ме көсјі көзны му-вылас су, вiдлыны ку-
щöма пондас артмыны, да ез удајтчы тыртöм-јөр-понда. Көзiн-кө,
скöт кущöз-жö сојіс. Со-öд кущöм мијан олас-ногјасыд,—көзнытö
он лыт! Воан тулыс көсја көзны ід либö зөр.

Öнi сегга арталыштам—сiјö 200 квад.-сыв-ыжда му-вылас унаö
ескö артміс һаң, шуам көф су. Көзгö мијан тани 1 пуд. Шуам, 1
пудыс шеді 8 пуд су. Öтi пуд чiнтам көјдыс-јүрö, колö 7 пуд.
дöныс пуд сулөн 1 шайт да 80 үр, сувтас став богтöм һаңыс 12
шайт да 60 үр-дон (1 ш. 80 үр×7). Сiзкө, вика-туруныд бурсö ва-
јö унжык (19 ш. да 12 үр дон), а ужыс ещажык.

Тақi-кө ескö став когкөм му-вылас вöлөстјасад көзны вика-ту-
рунтö, либö көф бобöһаң, уна-жö ескö воас пöльза крестәһиңлы.
Ме зев щöкта быд крестәһиңлы вiдлыны вика көзöмтö когкөм-му-
јас-вылад. Вiдлыны абу зев сöкыд.

Н. Ч.

Врачлөн сорңијас.

Видчисөј гин висөмыс.

Гин-висөмөн верман зикөз гинтөммыны.

Міјан Комі муын висөмјас-пиге јона паскалөма гин-висөм (тракома). Тажө висөмөн гинлапөдлөн пышкөсла-дорыс—һилөг кучикыс, шылыд-пыфди, лоө сарөгөг¹⁾, бытө посні шыдөс сетчө гавкһитө-маөг. Гинлапөдјас пышкөсла-дорсаһыс пыр-өтарө висөмөны, өдөһы²⁾ шыдөс-коф тусјас тыдовтчөһы ортсысаһыс. Унжыкөһыс гин-висөмөдлөн заводитчөһыс оз төдчы, висөдө дыр, куза. Куш өтһасөн гин-висөм чорыдасө, другсө шоча бөстлө.

Кызі висөмөһы тракомаһн.

Тракоманад мед-војдөр, висөм шедөм-бөртһыс, гинмыд өрөгөгө. Гинлапөдлөн пышкөсла-дорыс—һилөг кучикыс гырөмө (гөрдөдө), пыктыштө, петөһы сетчө лагуша-пөк-коф шыдөсјас. Воужыкөсө тајө шыдөсјасыс петөһы вылысса гинлапөд пышкөсла-дорас. Кымын во-зө, сымын шыдөсјасыс гырғалөһы да содөһы, сјо содөһкөд да гырғалөһкөд-щөщ заводитчө унжык өр петһы. Тажө петкөдлө—гин-висөм пыр-өтарө јонжыка бөстө, Висөм мөд здукһас (второй период) шыдөс-коф тусјасыс мыжкө-мында вошөһы (потласөһы). Шы-дөсјас һнас колөһы жежыд пасјас, бытө бурдөм-дој-һнын шупөдјас, вурьсјас (рубчики). Којмөд здукһас заводитчө бөр бурдөм. Став шыдөсјасыс потласөһы, һа-һнын колөһы жежыд посні вурьсјас, өдавлөһыс бырө. Гин-висөмнад висөдө зев дыр, зөһ војасөн.

Быд тәһи һндөм здукјас-дырјһыс гинмыд висөмывлө мүкөдлатһыс. Гинлапөд пышкөсла-дор өдөһыс вужө гин-колкјө. Гин-колк-вылад лоө белма. Сы-вөсна мед-бөрын мортыд вермас зикөз гинтөммыны.

Вылысса гинлапөдһыс висөмысла өшөдчыштө, зыртө гин-колк-вылыссө. Висөһыс вужө гин-акаһ-вылысас (һа роговицу): гин-акаһ өдыштө, гудырмыштө. Сы-вөсна мортыд гинһнас омөльжыка кутас адһыны. Гинлапөд пышкөсла-дорас артмөм жежыд вурьсјасыс кут-кыртчөһы, кыскөһы гинлапөд пышкөсла-дор һилөг кучиксө чукөрө. Сы-вөсна гинлысјас, мүкөд-дырјһыс гинлапөд-дорыс, ставһнас пырөһы, пешкыльтчөһы пышлаһ.

Ташөм пышлаһ пешкыльтчөм гинлыскыс либө гинлапөд дорыс һиртөһы гин-акаһјас-вывсө (зрачок); пыр өтарө һиртөһла гин-акаһ-

¹⁾ Сарөг—шероховатость.

²⁾ Өдөһ—воспаление.

вылын лооны доjjас. доjjасыс бурдоны даj на-инö колöны бельма-
jас. Бельмаjас-вöсна адзöмыд омöлтчö, мукöд-дырjи зикöз, бырö—
мортыд гинтöммö.

Тракомаыд, он-кö сijöс лечит, зев дыр вигöдö: зöң воjасöн,
вeгиг даc воjасöн нужавлö.

Гин-вигöмыд вужö.

Гин-вигöм—вужан вигöм. Виган гинмыг-кö орыс вескалö зöңвиза
гинмö, сijö вигмö. Гин-вигöмыд вужö: вигыг морткöд-кö öти кузчыш-
жанö чышкыган; либö уэлан-кö вигыг морт журлöс-вылын; вeгиг вер-
мас вужны ва-пыр, мыгывлан-кö гинмөн вигыг морткöд öти ваöн.
Кымын уна орыс петö виган гинмыг, сымын вигöмыс jонжыка вужö.

Сынöд-пыр гин-вигöм оз вуж. Поэö гинмөн вигыг морткöд ов-
ны öти жырjын (комлатаын) да не вигмыны, сöмын оз ков вöдит-
чыны сijö көлүжөн, кодөн вигыг мортыс инмöдчылö аслас гин-бер-
дас да сeгга вигыгыс-кö кicö щöкыда мыгкö.

Мыjда ем тракомаөн вигыг jöz.

Тракомаөн вигыг-jöзыд Jевропаса государствоjас-пйын мед-уна
мижан Сöвет-Соjузын. Сöвет-Соjузын емöг сещöм инjас, көнi коjмöд
juköныс, вeгиг жын jöзыс вигöны ташöм вигöмнас. Мед-омöла гин-
вигöм паскалöма Ленинградын да Мöскваын: 1000 морт-вылö воö
Ленинградын 80—90 тракомаөн вигыг морт, Мöскваын—100. Ки-
jовын, Харковын, Казанын воö 150 вигысөн 1000 морт-вылö; Са-
мараын—260—300; Томскын—290—390. Кымын асыввылын, сы-
мын тракома jонжыка паскалöма.

Мижан Коми-областын гин вигöмыд jона паскалöма. Тавоса гe-
зим тöлыгыс бозтöм jүөрjас со мыj петкöдлöны: Сыктывдин-карын
—117 тракомаөн вигыг морт, Сыктыв уездын—428, Кулөмдин
уездын—439, Jемдин уездын—197. Jаваса уездыг стöч jүөрjасыс
абуöг да визöдлыны-кö Красней-крестса гин-вигöмкöд-возсаган-öт-
рад уж-вылö (кодi волic Jаваса уездö), поэö шуны—гин-вигöм Jаваса
уездын jона-жö паскалöма, мед-jонасö jаранjас-пövсын. Jаранjас-
пövсын емöг зöң гeмjаjас, көнi зик ставныс вигöны тра-
комаөн.

Сыктывдин-карын вигыг-jözöс-видлалан-инö волöмаöг таво со-
мыjда тракомаөн вигыгjасыд: январын—4, певральын—2, мартын—42,
апрельын—29, маjын—34, jунын—2, jулын—4, августын—9, ок-
табрын—18 морт.

Кытöнижык вермö паскавны гин-вигöм.

Jонжыкасö гин-вигöмыд паскалö зeскыда да нajта олан-инjа-
jасын. Зев бура вермас паскавны öтув-олан-инjасын (казармаjасын,

ісправдомјасын, пöрысјасöс да калекасјасöс вiзан-iнјасын, сiр воқö). Кöни кымын јöзд југыджыкöг да сöстöмжыка олöны, сенi сымын гiн-вiгöмд омöла пагкалöма.

Бура воқсасöмөн гiнвiгöмтö јöз-пöвсыг јона поқö чiнгыны. Тажö поқö адзыны, вiқöдлам-кö тракомаөн вiсыг лыдсö армiјасыг —öнијаыг да го во-сајсаыг. 1798 воын Франтсiјаса император Напалеон 1-ој (кодi 1812-öд воын волiс Мöскуадз) воiс Јегипетö 32 салдатјасөн да сенi регыдөн-i пöштi став салдатыс вiгмiсны тракомаөн. 1816—39-öд војасö роч армiјаын тракомаа салдатыс вöлöма 76.811 морт. Сiјö-жö армiјаын сар-дырға мед-бөрја војнаын (1914—18-öд војасö) гiнмөн вiган салдатјасыс зев еща вöлöма. Мiжан гөрр-армiјаын гiн бурдöдыг врачјас тырмöны. Сы-вöсна гөрр-армiјаын тракомаа мортыд öни абу.

Сöмын јöз-пöвсын мiжан врачыд уна-на оз тырмы. Јöзлыг-зöн-вiқалун-кутан комiссариат лыдфöм-гертi мiжанлы колö 2.015 гiн лечитыг врач, а мiжан ем сöмын 622 врач.

Вермöны оз гiн вiгöм бурдöдны.

Мед-бура да мед-јона тракомакöд поқö воқсагны јöзлыг југылунсö кыпöдöмөн. Сегға зев колантор велавны быдöнлы сiрi, мед-ескö быд морт вöфiтчö вöли торја мысган-көлүдөн (кузчышјанөн, мукöд-торјөн) да вольпаг-шебрасөн. Тракомаөн вiсыг мортлы бытнын колö тащöм көлүјјаснад торјөн вöфiтчыны.

Гiн-вiгöмтö зiкöз бурдöдны поқö, он-кö бытö кадгыс еновтчы. Бурдöдчыны зiкöз-нын бурдöм-вылö ковмас вель-ыжыд кад. Гiн-вiгöмтö јонжыкасö бурдöдлöны лекарствојасөн: лapiсөн да мернеј-купоросөн. Гiн-кольк-вылыслыг да гiнлапöд нiлöг кучиклыг вiгöм iнјассö быдлун мавтöны меднеј-купорос шылыд кусöкөн лiбö лapiсөн³⁾, бöрынас сегға мыскöны вöдн. Цöкыда бурдöдлöны оператсiјаөн: аслыс-пöлöс струментјасөн жугöдлöны-ламöдöны шыдöс-код тугјассö гiнлапöдыг.

Тракоматö лечитны поқö сöмын, ферт, врач-ордын. Некушöм-ногөн лекарствоагны оз поқ аслыс вiгыгыслы лiбö „тöдыојас“-ордö мунны. Гiнмыд-öд јона пуков. Неуна-кö оз артмышт бурдöдчöмыд, неуна-кö нелучки iнмöдзан, верман немыд-кежлö гiнтöм-мыны.

Быдöнлы колö вiзны агсö дај јöзöс гiн-вiгöмыг. Кодлөн тракомаыс лöбма-нын, колö пырыгтöм-пыр мунны врач-дiнö.

Врач Калашникöв.

³⁾ 2% раствором ляписа.

Мыј вöчны крестанїнлы.

Јанвар-тöлыгы¹⁾.

1. Вартöм-бöрын њањтö бур кöјдыс-вылö машїнаөн (трїјерөн) весав да сортірујт.

2. Абу-на-кö кужöдыд петкöдöма, петкöд му-вылад гырыс чу-кöрјасö.

3. Јонжыка тöждыс скöт-вöснаыд, медым сылы вöлі шоныд, југыд дај сынöдыс сöстöм. Ывлагеањыс карта-бокјастö позö лымјөн тыртыштны.

4. Тыра-порөс вїз шоныд да кос-їнын.

5. Вїзöдлы зöњ-ö гöрјыд. Жугалöма-кö, сет пöчїњїтны Плугөн-кö гöран, выльпöв сїјöс красїт. Амыс-шабаласö весав да машїна-вы-јөн мавт.

6. Чукöрт пöїмтö, мöдыс картупель-улö петкöдан.

7. Рытјасын, уж-вылыс локтöм-бöрын да шöјтчыштöм-бöрын ар-тышт мыј тенид важ воыс өетїс: уна-ö урожај, выј, јöв, гөс, јај. ву-рун, мукöд-пöлöс прöдукта. Мöвпышт выльво-вылö мыј кöсјан вöчны. Мöвпышт арталöмөн, медым он сорөы, ставсö бура пасјы. Мыјкö-кö он саммы, ветлы агроном-дїнö јуасны.

8. Парњїкјасыд-кö ем, вїдлав зöњöс-ö рамајасыс, жугавлöмсö зöњты.

9. Вїдлы гусыд картупельтö да галанкатö, сїөмыны-кö заводїтö-ма бöрјы сїөјассö.



¹⁾ Мїјан журналным воқд-кежлö кутас петны тöлыс-шöрјасас-кымын (быд-тöлыс 20-öд лун-кежлö). Унжык сїктад кутас поштанад воны тöлыс помас. Сы-вöсна мї быд №-ын кутам печатајтны „крестанїнлы уж-јылыс казтыштöмсö“ тöлысн воқд. Ферт, став ужсö крестанїндылыс огö кутö индавны (шуам, тајрö индöдас абу скöт вердöм-јылыс, турун вајалöм-јылыс, вöрын кер леқдöм-јылыс, сїзї воқд), а индалам сöмын сещöм ужјас, кодјассö крестана овмöсын јона колö вöчны да оз вöчны, лїбö вермасны вунöдны.

Міжан коператсіја

Могјас рөскодјас да төвар-дон ЧІНТӨМ-КУҶА.

Вузасны донтөм төварөн—мед-колан уж потребітельса коператсіјалөн. Тајөс потребітельса коператсіјалы некороз ков вунөдны, пыр колө, мыј верман зілны чінтыны төвар-дон. Төварјас-вылө дон чінтөмыс колө міжан став овмөс кыпөдөмлы.

Өні мунө уж төвар-вылө дон чінтөм-куҶа. Тајө ужыс потребітельса коператсіјалы абу-нын выл уж. донтөммөдны төвар пырсіјө важөн-коф-нын зілө. Та-куҶа вөліны горніјас уполномоченней-собраңнејас-вывјасын, інструкторјас совешщаннејас-вылын, унаыс вөлі індалөма сіктса потребобществојаслы чорыдҶыка нуөдны ужсө төвар-вылө дон чінтөм-куҶа.

МЫЈ ВӨЧӨМА-НИН ДОН ЧІНТӨМЫН.

Совет-власт төвар-дон чінтөм лыддө вывті ыҶыд ужөн, јона төдчана-торјөн. Та-вөсна міжанлы јешщө-нын колө віҶөдлыны, унаө вермім вөчны төвар-дон чінтөм-куҶа сіктса потребобществојасын. Лышнеј рөскодјас чінталөмын да төвар-дон леҶөмын мыј-гурө міжан ем-нын: өдјөжык бергөдчөны төварјас, капіталјас; дугдөмаөс нем-думышттөг ужөн төвар сөтавны; содөма потребобществојасын асланыс капіталјас; заводітөма перјавны важ ужјөзјас; колян-вогерті содөма төвар бергөдчөмыс. Тајө став-вөснаыс потребобществојас вермісны чінтыны рөскодјас, леҶны төвар-вылө дон.

Богтам-кө рөскодјассө 1924-25 воын да 1925-26 воын, адҶам бөрја-вылас рөскодјасыс чінөмаөс. Содтөд (накладные) рөскодјасыс 1924—25 воын вөлі 4%, 1925-26 воын 3,58%,—чінөма 0,42%-вылө. Организатсіонней рөскодјасыс 1924-25 воын вөліны 9,5%, 1925-26 воын 6%,—чінөма 3,5 прөцент-вылө. Төвар вузалөмыс вога бергөдчөмыс сөмыслөн—1925-26 воын 4.020 сурс шәјт, а 1924-25 воын 2.612 сурс шәјт: содөма 53%-вылө. Товарыс бергөдчөма 1925-26 воын 56 лунөн, сөмыс 105 лунөн, а 1924-25 воын төва-

рыс 61 лунөн, өмьс 144 лунөн. Капиталжасыс кутисны бергавны 39 лунөн регыджык да сы-вөсна потребкоператсияыд верміс віқтыны аслыс 17.140 шайт. Тајо өмсө потребкоператсияыдлы лоө вөлі мынтыны прөчентөн боқыг-уждом-өм-вылө. Јөзыслыг важ ужјөзјассө перјөма 132 сурс шайт. Тајо өмсө суйисны бергөдчан-капиталө да бара сійөн потребкоператсіја верміс віқтыны 15.840 шайт. Өтi вонас өіктса потребкоператсіјалөн аслас өмјасыс содіны 385.637 шайтгаң 518.254 шайтөз,— содөмыс 132.617 шайт. 1924-25 воын өіктса потребкоператсіја вөлі аслас өм-вылө төварјас нөбө сөмын 26 прөчентсө, мукөдсө вөлі нөбө ужөн. 1925-26 воын коператсіја аслас өм-вылө нөбө төварсө 38 прөчентсө-нын. Прөчентјассө ужөнтө богтаөмыг ешажык ковміс мынтыны-да, сы-вөсна потребкоператсіјалөн бара колі ас-ордас 55 сурс шайт.

Рөскодјасыд чініны да поңис щөщ лөзны төвар-вылө дон. 1924 25 воын төвар-дон-вылө потребкоператсіјаыд вөлі пунктө содтөд 12,4%, 1925-26 воын 11,7%. Та-мында төвар-дон чінөм-вөсна нөбасыөјаслөн муніс төвар-вылас 28 сурс шайт ешажык.

КУЩӨМ-НОГӨН ЈЕШЩӨ-НА ЧІНТЫНЫ.

Татыг мі аңзам, төвар-дон чінтөм-куға мыј-сурө вөчөма. Сөмын уна-на емөг потребкоперативјас, кодјаслөн рөскодјасыс гырыгөг, төвар-дон-вылө содтоны ыжыд прөчент. Сы-вөсна рөскодјас чінтөм-вөсна, төвар-дон лөзөм-вөсна өіктса потребкоператсіјалы јона-на ковмас ужавны.

Өні потребкоператсіјалы налог мынтөмыө кокнөдјас чініны. Сы-вөсна, он-кө кутчиг чінтавны рөскодјастө, најө јешщө-на содасны. Рөскодјасыс-кө содасны, лоө төвар-дон-вылө содтөдсө лептыны ыжыджык прөчент, бара лептыны төвар-дон. Тақсө вөчны потребкоператсіјалы, ферт, оз поң.

Міјанлы өні колө ужсө бурмөдөмөн төвар-дон чінтөм-куға өнөз-вөчөм бур-төрјассө воқө нубдны. Та-куға міјанлы таво ковмас зіла ужавны. Сіктса потребобществојасын ужалыөјаслы рөскодјасө чінтавны колө велөдчыны. Колө төдмавны кущөмжык төварјас колөны јөзыслы да сещөм төварјассө кадөн вававны. Сіқсө јешщө-на поңө чінтыны төвар-бергөдчан лун-лыдсө. Колө заводитны буржыка перјыны јөзлыг важ-ужјөзјассө, ужјөзјасыс налөн зев-на ыжыд,—300 сурс шайт-на. Сы-ыжта капитал оз вай нінөм коператсіјалы, абу бергөдчан-капиталын-да. Сіјө өм-местаас потребкоператсіјалы лоө ужавны боқыг уждыөбм өмөм. Куш прөчентсө уждом өм-вылас мынтөмөн потребкоператсіја быд во воштө 36 сурс шайт. Сіқкө, јөзгаң ужјөз перјөм-вылө потребкоператсіјалы јона колө бостгыны. Сөгга колө бура відлавны, абу-ө потребобществојасын лшшеј ужалыөјас, оз-ө поң код-сурөс чінтыны. Поснөдік потребобществојасын жалөванөне-вылын кык мортыг уна

оз ков вічны—щцотоводос да прікадщікос, сегга-і тырмас. Колө буржык-ногөн төварјассө вајавны да вічны. Омөль складјас-вөсна, лока вајөм-вөсна да віқөм-вөсна унаыө төварыд щыкласлө, чінө (кіссө, віјалө).

Сегга мукөд-дырји сөкыд төварјас-потребобществојас оз кадын корны. Обсојуз оз вермы вајны донтөм-тујөн, лоө вајны дона-тујөн—гужөн. Колө пыр кадын корны сөкыджык төварјастө.

ПОТРЕБОБЩЕСТВОЈАСЛЫ КОЛӨ КОРНЫ АСЛЫС СӨМ.

Государствоса вузаван-організатсіјас өні дугдісны вузаны ічөтїкаөн. Сы-вөсна сїктса потребкоператсіја-пыр төвар бергөдчөмыс јона паскалі. Сїјө щөктө потребкоператсіјалы кықкө корны аслыс сөм. Та-куза колө потребобществојаслы заводїтны перјыны тырөз пайјас, кыскыны коператсіјаө выль шленјасөс, содтөд пайјас коравны, јөзыслыг прөст-сөмсө коператсіјаас чөжөм-вылө прөцент сетөмөн бөтны.

Уна потребобществојаслөн емөө кірпіч вөчан-заводјас, мельничјас, кучік-вөчан заводјас да мыјкө сецөм тор. Најө сөмын кутөны потребобществојаслыг капїталјассө да аслас вегкыд ужгыс потребобществојассө кежөдөны. Тајө абу потребкоператсіјалөн уж. Колө став сецөм заводјассө вузавны, лїбө сетны арендаө мөдәмөдлы-отсасан-комїтетјаслы лїбө віқму-ужалан коператсіјалы.

Зев омөльтор коператсіја-ужын—сөм лотајтөм. Унжыкыссө сөм лотајтыгјаслыг нїнөм он вермы бөтны да убыткаө лоө пасјыны лотајтөмсө. Мед лотајтөмыс ещажык егкө вөлі, колө буржыка сувтөдны коператсіја-пыщкын віқөдөм (контроль), лыффыны лүчкі став овмөссө, пыр төдны унаө сөм лїбө мукөдтор быд ужнуыө-ордын. Буржыка уж коператсіјаын сувтөдөм-вөсна, пөльзаөнжык сөм віқөм-вөсна, колө вузаны сөмын сөм-вылө, ужөн сетөмыг колө дугдыны.

Уна сөм некор оз поз кутны ас кассаын. Сетыг вермасны гусавны дај сөмыс кујлігас бурсө нїнөм оз вај. Буржык, ем-кө сөмыс, строкөз векелјас вештыны, лїбө прөцент-вылө пуктыны сөм-чөжан-їнјасө. Рөскөдјас чїнталөмыг став бурсө колө сетны јөзлы төвар-вылө дон чїнтөмөн. Оз ков вөтчыны ыжыд барышјас-вөсна. Куш барыш бөстөмла төвар-вылө содтөдсө 3 прөцентыг уна оз ков пуктыны.

Ревїзујтыг комїссїјаслы суза колө віқөдны правлөнөнејас уж-бөрга. Оз ков учыны щөц-ї шленјаслы. Шленјаслы щөкыджыка колө щөктыны правлөнөнејаслыг вігтавлыны асланыс уж-јывгыс, їндавны нелүчкіјассө ужгыс.

Сөмын танї їндөм-гертї ставсө вөчөмөн мї вермам нуөдны Сөвет-властлыг щөктөмсө рөскөдјас чїнталөм-куза да төвар-вылө дон леқөм-куза.

Ҥаң вајөм-јылыс.

Міјан, Комі областад, ҥаң-јылыс сорҥыд оз бырлы. Быд-во колө вајны ҥаңтө уна да донтөм-ва-тујөн вөлөстјасөз. Ҥаң вајөмыд зев ыжыд да колан-уж. Прөстүпка-кө вөчан, шуам еща вајөм лоө, ыбө паракөд-тујөн он удіт кыскыны—ҥаң-дон кајас вылө, гөль-јөзлы јона кучкас, ычкяа оқөм торкас.

Мыјда оз тырмы Комі областын ҥаң?

Ҥерт, ас ҥаң воөмыд во-серты. Со таво, колаң-во-серты, урожај чинөма 700 сурс пуд-кымын. Воыг-воө со мыјда вајлөмаөг Ко-мі областө ҥаңтө:

1923	воын	730	сурс	пуд.
1924	"	1400	"	"
1925	"	1650	"	"
1925-1926	"	1000	"	"

Таво-кежлө ҥаң көсјөны вајны 1400 сурс пуд-кымын. Вель-уна; ыфдыны-кө, быд сојыс-вылө воө квајт-сізім пудјөн. Мед-јона ҥаңсө вајлывліс да вузавліс Хлебөпродукт. Тавоөз сылөн вөлі област-пагта комын-сајас агентствөыс. Коператсіја ҥаңтө вөлі вель-уна-жө вузалө-бергөдө.

дона-ө міјан ҥаң?

Ҥаң-дон міјан пыр-на зев дона. Пуд су војнаөз (1912 воө) сулалө вөлі 1 шајт, 1923-24 воын вөлөма 1 шајт да 71 ур, 1924-25 воын—1 ш. 80 ур; 1925-26 воө—1 ш. 82 ур. Öнi Сыктывдін-карын пуд суыс сулалө 2 ш. 05 ур.

Колө віставны јешцө со мыј. Ҥаңөн вузавны колан војасө вөлі зев убыткаа. Государстволөн урчитөма вөлі дон, сыыс вылө оз поз вөлі вузавны. Ҥаңөн вөфитчысјас—Хлебөпродукт да Обсојуз ыжыд убыткаө пыр воісны. Сізі-жө і мукөд ҥаң-геталысјас: Севе-ролес, Уралса Комбінат да мукөд.

Таво-кежлө колөма ҥоль-віт ҥаң-вузалан-ін став област-паг-таыс.

Коператсіја-пыр мед-уна ҥаң мунө.

Вөлөстувса коперативјас-пыр, Ҥерт, мед-уна мунө ҥаңыд. На-јө бөстөны Обсојузлыс да Хлебөпродуклыс. Зоқө-кежлө, Хлебөпро-дукт-кө қикөз тупкыгас, буракө, ҥаңөн вузавыгөн колө сөмын өт-нас коператсіја. Быт сылы лоө сіјөн вөфитчыны—ҥаң вајтөг да вузавтөг-өд оз поз. Сізнаттө сіз—да унатор-на тајө уж-берпад јеш-цө ковмас. Колө, первој-кө, зев ыжыд (мільон шајт-сајас) капі-тал, сөсса кужанлун донтөг да кадын мільон пуд ҥаң бергөдны-вузавны. Колөны ыжыд складјас, уна мукөдтор.

Поэо оз сетны тајо ыжыд ужсө коператсіјалы? Вермас оз сіјо тырмымөн һаң вајны да донсө чінтыны?

Комі област-паста мјјан коператсіја јона-һын паскыда да чорыда пужсөма. На-пыр мунө јөзлөн нажеткајасыс квајтымын јукөдкымыныс. Бостчыны коператсіјалы став област-пастаө һаң-вајөм-уж-вылө колө, ферт, артагөмөн. Обсојуз артавліс гөгөр-бок да шуіс: бостгыны-пө поэо: мед Хлебопродукт тупкас вузалан-інјассө област-паста. Сыкөд Обсојуз Мөскуваын вөчас во-гөгөрја договор. Договор-серті мед Хлебопродукт көсјыгас урчөтөм кодјасын Котласө вајны һаң, мыјда колө областлы, да сетас сіјө һаңгө ужөн өкмыс төлыг-кежлө. Котласаһаң һаң разөдөмсө Обсојуз ас-вылас бостас: донтөм-паракод туюн зајавкајас-серті вајас коператівјасө. Торја уна јөз тајө уж-вылө оз ковмы, складјас ем дај најөс вөчны поэо дырөн воғө-кежлө. Арталөм-серті һаңөн вузасөмыс рөскод ешажык лоө Хлебопродуктыс. Коператсіјалы, ферт, һаңтө-бергөдны ковмас капітал, сурс 300-кымын, да банкыс јешщө ковмас корны вексельјасөн 300 сурс-кымын шајт.

Һаң-дон колө чінтыны.

Мед көт коді пондас һаңөн вузасны, медгаыжыд ужыс—һаңлыс дон чінтыны. Сы-дорө, мед-јона да мед-збылыс колө бостгыны. Колө корны быдсама туж, відлавы став-сікас рөскодсө, мыј-панда һаң-доныс содө. Колө корны правөтелствоылыс көрттујөн да паракөдөн һаң вајөм донсө чінтыны, сіјө мед-уна рөскод вајө. Колө һаң-вајөм-вузалөм уж-вылө областувса капітал чукөртны, сытөг ыжыд дон пыр лоө мынтыны прөцентјасыс. Колө бур складјас стрөјитны најө век ковмасны. Колө сур да төдыс роботһыкјасөс тајө уж-вылө індыны, мед воыс воө төдмалөны, велөдчөны, ладсө корсөны.

Ферт, коператсіја һаң-вузалан-ужө вермас кутчөсны, лоө-кө сылөн капөталыс. Колө сөмын быд-ногыс отсавны сылы тајө ыжыд ужас.

Парма.

Кызі воставны візму-ужалан коператівјас.

Важөн, сар-дырга правөтелство-дырјыд вөставны візму-ужалан-коператівјастө ез вөв зев кокһы. Крөстаналы коператівө өтувчөгөн медвоғ колө чукөртчывыны горһитны. Чукөртчывыны секга власт-дырјі јуастөг вөлі һекызі оз поэ, лоө вөлі јуасны ісправһылыс, а сіјө јешщө леғас лөбө оз-на. Леғас-кө, секі вөлігөті һөзас чукөртчывыны да лөсөдны устав. Сөгга уставсө колө вөлі мөдөд-

лыны губерна-карё губернаторлы відлавны да вынодны. Со кущом сокыд волі важён крестаналы вогтавны коперативјас. Сардыра правітельствоыд јона повліс крестана-стувтчомјасыг.

Кодлы позё отувтчыны візму-ужалан-коперативјасё.

Совет-власт мијан 1924 воё август 24-ёд лунё лејис візму-ужалан-коперативјас-јывсыд со кущом декрет (закон):

„Став-республикајас-сојуз-паста візму-ужалом-вылын олыг-јоз, либё кызкё мукёд-ногён візму-ужаломыскёд јитчём-јоз, абу-кё налыг советё-бөрјысан-праванысё мырфёма, вермёны отувтчыны аскостаныс візму-ужалан-коперативјасё (товаришествојасё, артельјасё, коммунајасё)“,—тајі шуёма декретын I-јја пунктас.

Отувтчигён некодлыг некущом воэыв јуагёмјас собрање-чукортём-јылыг да коператив вогтём-јылыг оз ков. Сомын: медем ескё тащём отувтчёмјасё ез лёгодны феревнаса кулакјас аслыныс унжык пёльза бостём-вёсна; медем Візму-Управлењејас да агрономјас тодлісны коператив вогтём-јылыг дај вермісны отсавны коперативё отувтчыг-јёзлы,—колё быт гижёдны (регистрірујтны) коператив уставсё, кодёс лёсёдасны крестанаыс асланыс чукортчылём-вылын, Візму-Управлењеын.

Сізкё—кымынкё крестанін да кызкё мёд-ног візму-динас јитчём-јоз (кустарјас, служашцејјас, мукёд) окојитчасны-кё, вермёны чукортчывыны да шуны вогтыны візму-ужалан-коператив. Ферт, буржык лоё отувтчыны-кёсјызысјасыс шугытёзыс-кё војдёр гёгёрбок та-јылыг сорнитасны щёц агрономјаскёд.

Мед-воэда чукортчылём-вылас візму-ужалан-коперативё отувтчыны кёсјызысјас сорнитёны со мыјјас-јылыг: 1) вогтыны абу візму-ужалан-коператив, (сы-вылё чукортчём-да, ферт-нын шуан вогтыны). Воэтыны-кё, 2) кущём устав богтны, 3) кодјасёс бөрјыны (дёверитны) кырымавны уставсё, 4) кодёс (ёти мортёс) бөрјыны уставсё гижёдны (регистрірујтны) Візму-јукёдын.

Чукортчылём-вылын унжыкысё мыщаслоны устав лёгодлігён, Візму-ужалан-комиссаріат (Наркомзем) устав лёгодёмыг крестанаёс кокнёдё. Сіјё лёсёдём-печатајтёма петкёдлана-уставјас¹⁾. Сетчё сујёма пунктјас быд колантор-јылыг. Тащём устав-нигајасыс вузасёны 15-18 урён, позё нёбны либё сузёдны Сыктывдин-карыг, Селпромкредитсојузыг.

Візму-ужалан-коперативјасыд овлёны уна еікас. Сіјі-жё-і уставјасыд уна-пёлёс емёс. Сы-вёсна воэыв колё бура сорнитны, кущём коператив вогтыны, кущём устав богтны, сузёдны. Нур-когстан-коператив-кё вогтан, секи ковмас нёбны нур-когстан-товаришествоса-устав, выј-вёчан-кё—выј-вёчан-артељыг устав; сіз воэё.

1) Петкёдлана-устав—примерный устав.

Нѳбѳм уставад абу став пунктсѳ гѳжѳма. Сѳјѳ гѳжтѳм-ѳнјасас ковмас гѳжавны чукѳртчылѳм-вылын шуѳм-сертѳ. Серт, гѳжтѳр-вој-дѳр колѳ буржыка мѳвпыштлыны, гѳгѳрбок горнѳтны сы-јылыг.

Тѳварѳшщество-нѳм.

Уставад мед-вылысас колѳ гѳжны тѳварѳшществолыг тыр нѳм-сѳ, шуам-кѳѳ: Кырувса нур-когтан-тѳварѳшществолѳн устав, От вѳлѳстын, Јемдѳн ујездулыг, Комѳ областын.

Тѳварѳшществојас пуктылѳны аслыныс ѳ јешщѳ мукѳд-пѳлѳс нѳмјас: „Југѳр“, „Выл-туј“, „Выл-уж“. Тащѳм нѳмјастѳ пуктѳмыд мукѳд-дырјыс оз зев лада лолы. Овлѳ сѳѳ: тѳварѳшщество бѳгтѳ аслыс нѳм „Выл-туј“, мунас Вѳѳму-јукѳдѳ гѳжѳдны, а сенѳ сешѳм нѳмаыд ем-нѳн, воѳжык-нѳн гѳжѳылѳма. Лоѳ кык тѳварѳшщество ѳткоѳ нѳма. Сы-вѳсна Вѳѳму-јукѳдјасыд оз гѳжѳдны тѳварѳшщество-тѳ. Мед тащѳм торјасыс оз лоны, колѳ тѳварѳшществолы бѳгтны мѳд-пѳлѳс нѳм, мед-бур, кытѳнѳ вогѳѳ, сетчѳс нѳмѳн-ѳ шуыны: Кырулын-кѳ вогѳѳ—„Кырувса“ нѳмѳн-ѳ шуыны.

Паскыда-ѳ тѳварѳшщество кутас нуѳдны ужсѳ.

Тажѳ јукѳдѳ колѳ гѳжны ѳктјас, вѳлѳстјас, кытыг пырасны јѳ-зыс тѳварѳшществоѳ шленјасѳн. Тани бара-жѳ овлѳны ѳельучкѳјас. Со, шуам, ѳѳѳ груз-кыскалыг-тѳварѳшщество (артѳл) вѳлѳм грузсѳ кыскалѳ кык ујезд-куѳа. Сы-вѳсна сѳјѳ аслас ужалан-ѳнсѳ гѳжѳма кыкнан ујездувсѳ. Таѳѳ абу лучкѳ.

ѳтвечајтѳм²⁾

Тѳварѳшществолѳн-кѳ ужсѳ вѳчны аслас гѳмыс оз суѳгы, сѳјѳ бѳгтлѳ ужѳн. Медым сылы сетасны ужјѳзнас, уставас шуѳ бѳд шленлы гѳмыг ѳтвечајтны.

Унжыкыг ѳтвечајтѳмсѳ лѳгѳдѳны паж-сертѳыс. Сѳмын нур-когтан тѳварѳшществојасын мѳд-ног овлѳ (сы-јылыг вѳсталѳма воѳын-жык). Тѳварѳшщество-кѳ аслас ужын сетас кѳсјыгѳмјас³⁾, мыјда сылѳн аслас гѳмыс ем, сыг унжык гѳма-вылѳ,—секѳ бѳд шлен дај став шленыс ѳтвечајтѳны сѳмын сы-мында гѳм-вылѳ, мыјда урчѳтѳма уставас.

Шуам, тѳварѳшществоын 200 морт. Пажыс бѳд мортлѳн 5 шѳјт, ѳтвечајтѳмыс 10-мында. Ужјѳзѳн-кѳ бѳгтлыны, тащѳм тѳварѳшществолѳн ѳтвечајтан-гѳмыслѳн лыдыс—10.000 шѳјт (5 ш. × 10 × 200 = 10.000 ш.) Шуам тѳварѳшществолыг кутасны перјыны 1000 шѳјт.

²⁾ Ответственность.

³⁾ Кѳсјѳмјас—обязательства.

Вермас сіжі лоны, мыј төварішществоыс мынтас 100 шайтсө колан-вога воём-барышыг, лоө-кө сіјө бытө. Јешшө 100 шайт мынтас ас-лас основнеј (пыран-гөмгыс⁴), капіталыг. 800 шайтсө жукас мынтыны быд шлен-вылө 4 шайтөн. Тақинад тащөм төварішщество вермас быд шленлы щөктыны мынтыны 50 шайтөз, сыг унасө севга оз вермы.

Мі аңам, төварішществолөн-кө өтвечайтөмыс 10.000 шайт-мында, сіјө зев кокніа вермө мынтыны 1000 шайттө. Сө мыј-вөсна-і, кор кодлыскө төварішществоыд уждысө, сылыг мед-воз вищөд-лөны уставгыс өтвечайтан-гөм лыдсө. Некодлы-өд абу окота гөм-тө вошөм-вылө сетны. 3000 шайт-кө корөны ужөн, а өтвечайтан гөмыс төварішществолөн сөмын 2000 ш., быт лоө думыштны сетны позас оз, а өтвечайтан-гөмыс кө 10.000 шайт, сылы зев кокніа сетасны ужјөзнад 3-4-5 сурс шайттө. Та-вөсна і колө, мед ескө өтвечайтөмыс төварішществолөн вөлі ыжыджык гөм-вылө. Ферт, вывті ыжыд вермытөм өтвечайтөм оз-жө ков бөгтны. өтвечайтөмыд-өд овлө сөмын кор вескавлө непрамеј правлеңне либө кор налыг ужсө некод некор оз відлавлы, а тајө-өд ставыс төварішществоса шленјаслөн ас-сајас. Пыран-пай-кө лөгөдан гырызжыкөс, позө секи чінтыны өтвечайтан-донсө, мед сөмын оз-жө вывті ічөт ло-а. Позө: пай-кө 5 шайт, өтвечайтөм шуны 10-мында ($5 \times 10 = 50$ шайт); 2 шайт да 50 ур-кө пайыд—20-мында.

Нур-когтан-төварішществојасын, көні абу лөсөдөма пай-донсө, быд колан-уж-вылө гөмсө шленјасыслыг шуоны бөгтны шленјас чукөртчылөм-вылын. Ферт, бара-жө код-мыјда пөльза бөгтө когтан-местаыг, сымда-жө і мынтө. Тащөм төварішществојасыслөн быд шлен-вылө өтвечайтан-гөмыс лыфгысгө мынтөм гөм-сергыс.

Пай-јылыг.

Уставын „Төварішществоса-гөм“-жүкөдө колө урчитөмөн гіжны унаө лөгөдөма пайсө морт-вылө да унаө пыран-гөмсө. Пыран-гөм шленлы бөр оз сетгы, сыг лоө аслас основнеј-капіталыс төварішществолөн. Міјан облагтад тајө пыран-гөмыс овлөжык 50 ур-ган 1 шайтөз. Кымын уна, ферт, сымын бур. Ыжыджык-кө основнеј-капіталыд, озжык повны ужөн-гөм-сетгысјасыд ужөн сетөмыс. Сөмын-өд тајө бөр-петыз шленјасыдлы оз сетны-га, гөльжык јөзлы гөкыд лоө. Озжык најө кутны вермыны төварішществоад пырныс-і. Та-јылыг колө буржыка мөвпыштны, медым ескө вывті ыжыд пыран-гөмсө не лөгөдны.

Шленјаслы төварішществоыс петігөн пайыс бөр сетгө, оз-кө ков сылы мынтыны төварішществоыслыг кущөмкө убыткајас. Кымын ыщыд пай шлен-вылө, сымын-жө бур: сөмын-өд ыжыд пайыд

4) Пыран-гөм—вступной взнос.

гөл-јөзлы сөкыд лоѳ, Мижан-ногөн-кө, мед-бур лоѳ 5 шайта пай. Гөл-јөзлы мынтан строксө колө һужөдны.

Ковмас јешщө гижны уставад „Уж-щөт-нуөдөм“-јукөдө уж-щөт-нуөдөм-јылыг; колө тани во помагом да во заводитчөм индыны октябрь 1-өд лунсаң сентябр 30-өд лунөз.

Шыөдчөм сетөм.

Уставтө колө гижны кујимөс Гижөм-бөрын кујимнан уставсө колө кырымавны 5 мортлы, кодјасөс сы-вылө вөлі бөрјөма собранһе-вылын, сөгга ставсө (кујимнансө) өтлаын общеј собранһе протоколкөд, шыөдчөмкөд мөдөдны Сыктывлин-карө, Областувса-Виңму-Управлеңнеө, виңму-јукөдө.

Шыөдчөмтө колө гижны буржыка, оз ков кыңи-гурө.

Гижны колө со-кыңи.

Комі Областувса Виңму Управлеңнеө.

- Гордјывса һур-когтан (либө мөд-пө-лөс) төварішчество-востыгјассаң, Помөсдин вөлөстыг, Кулөмдин уездыг,
- 1) Сидоров Иван-Јевгеыгһејевичсаң,
 - 2) Пјатов Бөрис-Һиколајевичсаң,
 - 3) Степанов Иван-Сергејевичсаң,
 - 4) Кызрофев Семјон-Карповичсаң,
 - 5) Гин Падеј-Ваөилјевичсаң

Шыөдчөм.

Такөд өтлаын мөдөдам устав, кујимөс, Гордјывса һур-когтан-төварішчестволыг. Корам гижны (регистрүрүтны) сійөс да бөр сетны (либө ыстыны) Бөрис Мikuлајевич Пјатовлы, Гордјыв өиктө, Помөсдин вөлөстө. Мижанлы-вылө став бумагајас возө-кежлө корам ыставны сылы-жө.

Татчө щөщ пунктөма өскөданпас ВIK-саң мижанлы, мыңи ми абу праватөмөс, вермам бөрјыны да бөрјыггыны советјасө.

Төварішчество		Кырымалөм
востыгјас:		шыөдчөм сетыгјаслөн.

Ескөданпас.

Тайон

Вөлөстувса Исп. Комітет өскөдө: тайө

гижыг гражданајасыс тыр праваөс (абу мырәфөма праванысө бөрјыггыны советјасө да мукөдлаө): сиз-жө өскөдө налыг кырымпаснысө шыөдчөм-вылас.

Печат

ВIK-ын јуралыг

места.

Секретар

* лун 192 . . . во.

Тажо мед-коланторјасыс уставто гижигад. Не тази гижомјасыс унаыг нужодлоны уставто гижодомыс (региструйтумыс). Шленјасыс оз гогорвоны сижос да чажтоны: кодкө-пө оз воч, кодкө-пө нужоддо, мешајто мјанлы ужавны.

Нур-костан-товаришществоыг уставсө гижодом-жылыг.

Нур-костан-товаришществоста¹⁾-уставјас гижодомыс неуна модногажык. Нур-костан-товаришществојас „положење“-герти (2 пункт) товаришществоо отувтчөм-жылыг шыодчөмсө да уставсө ковмас моддодлыны Облагтувса Виэму Управлењео. Сени шыодчөмсө гогорбок видлаласны: 1) колана абу заводитана ужыс да кушчөмкө польза лоо оз; 2) уж-вөчөм-ногассө; 3) костана-места пагтасө да межајассө; сегга сы-бөрти вөлыг гижодасны уставсө 1921 вога август 16-од лунга декретын индом-ногон.

„Положење“-гертыс-жө мед ескө уставсө Виэму јукөдын гижодасны, колө војдор шуом (заключение) гидротехниклон (тажо ужсө бура тдыглон) костыныс-заводитан-места-јывгыс. Сы-вөсна уставсө кырымалөм-бөртыс колө моддодлыны Ујездувса Виэму Управлењео, мед сijo сујас аслас планө. местасө видлалөм-жылыг. Тајо планас казтыштөм-гертыс гидротехникыд-и видлалас местасө. Сы-бөрти вөлыгти-и позө моддодны уставсө, ищц гидротехниклыг места-јывгыс шуөмсө, Облагтувса Виэму Управлењео.

Костан-местаад ужас колө бостгыны быд крестанаинлы, кодлон ем паж сijo местаас. Овльвлө мукөд-дырјыс: кымынөн-кө оз окотитчыны лөгөдны товаришщество. Сөки-нө кыз? Сизтө-од кык-кујим морт вермасны зугны ужсө зоң обществолыг. Мед ескө ташчөмыс оз ло положениеынын шуома: окотитчөны-кө бостгыны товаришществоон местасө-костан либө бурмөдан ужас 2-3 јукөн крестанаыс, кодјас паж-вылө воө сijo местаас 2-3 јукөн муыс, мукөд крестанаыслы лоө быт пырны товаришществоо; товаришществоын налон ставныслон лооны откоф праваыс да керөмыс ужалөмыс. Став лоом зыкјасыс та-вөсна ладмөдчөны виэму закон-чукөр 207-од статта-ногон (виэму-комиссияон судитөмөн).

Мыј гижны уставын:

даг печатајтөм уставыд-кө абу да ковмас-ко сижос гижны аслыныд, колө, декрет 11 §-ын шуөм-герти, со-мыјјас-жылыг гижны виэму-ужалан-коператив-уставад:

¹⁾ „Нур-костан-товаришщество“ кыв-улас ми сујам став-пөлөс товаришществојассө, кодјас нуддөны мелiorативнеј ужјас. Мелiorатсija (латинскеј кыв)---виэму ужалөмын уна-пөлөс бурмөдөмјас: нур-коотөм, виэму васөдөн вөчөм, вөр (пујас) пунктөм, плөфинајас вөчөм, сиз вөзө.

1. Төварішществоыдлыг Һимсө;
 2. Ужалан-ин-пагтасө да төварішщество-правлење олан-інсө.
 3. Өтүвтчан-могјасыс да ужалан-строгыс (строк-кежлө-кө сөмын).
 4. Кызі пырны да петны шленјаслы төварішществоыс, кызі вөтлыны шленјасөс.
 5. Шленјаслөн өтвечajtөмыс уждыган-учреждөнејас-возын.
 6. Кызі лөгөдны-чукөртны капитал (гөм), устав-серті-кө шуөма лөгөдны сіјөс.
 7. Ыжыда-ө (гырыга-ө) лөгөдны паж, пыран-гөм, лөсөдөма-кө најөс.
 8. Төварішществолыг уж-щөтсө вїдлалөм да вь нгөдөм строкјас.
 9. Кытчө да кызі воштыны барыш, кызі мынтыны убытка.
 10. Кымын морт правлењеад, кызі бөрјыны, кущөм правајас сетны, кущөм строкөн бөрјыны.
 11. Кымын шлен бөрјыны вїдлагыс (ревїзїоннеј) комїссіјаын, кызі бөрјыны да дырө-кежлө, кущөм правајас сетны.
 12. Кызі да кымыныг чукөртлыны шленјас-собрањејас (уполномоченнејасөс), ногыс најө ужыслөн да протокол гїжөмыслөн.
 13. Кымын морт сөветад, ем-кө сөветыд, кызі бөрјөма, дырө-кежлө, кущөм права сетөма налы.
 14. Кызі бөр тупкыны төварішществотө.
 15. Кызі вежлавны, кыткө ковмас-кө, уставтө.
- Воқсө-кө лөб кущөмкө вежөмјас, содтөдјас уставад, бара-жө лөб сіјө вежөмјассө, содтөмјассө гїжөдны (регїстрірујтны) Вїдму Управлењеыын уставтө гїжөдөм-ногөн-жө.

Агроном А. Попов.

Потребобшествојаслөн мүкөд-сікас коператївјаскөд гїтөд-јылыс.

Өнөз быд-пөлөс коператївјас ез-на мөда-мөдныскөд некущөм гїтөд кутлыны-Һи артелтчөм-могыс, Һи ужалөм-могыс. Быд-пөлөс өтї вөлөстувса коператїв щөкыда мөдыс-вылө вїдөдө лөкыс да полїг-тырјї бырөдана мырфдыгыс-вылө-моз, а оз ставныслы өтүв овмөс бурмөдны отсагыс-вылө-моз. Тажө овлө сы-вөсна, мыј быд коператївса ужалыс сөмын вузагөм-бокгаы вїдөдө ас-коператїв-вылас. Гөгөрвоасны-кө ескө прамејжыка сіктса коператївын ужалыс-јас, кущөм могјас сулалөны коператїв-возын овмөс бурмөдөмын, кущөм колантор коператївыд крестанаөс выл-олөмө нуөдөмын, оз-ескө кутны мөда-мөдсө өтдортны.

Һекөд оз кут венчыны, мыј „өтүвтчөмын—вын“. Тазі шулывлїсны војдөр, сіз-жө колө шуны-ї өнї, кор Сөветвласт зїлө кыс-

кыны став крестанасо коперативјасо, кор быд нужда крестаналыг зило быродны коперативјас-пыр. Ферт, отувјонжык ужалом-сајын и коперативлон јонмом. Коло быд сиктса коперативлы ужавны отув мода-модныскод.

Кушом-ногон-но вермасны мода-модныскод јитодсо кутны быд полос коперативјас сиктјасын, медем најо кызи позо регыджык јонжыка паскалисны крестана-повсын, коло со кызи:

1. Быд-полос коператив мед сомын ассыс ужсо нуодо. Шуам, мед визму-ужалан коперативјас да промысса коперативјас оз торгутны потребобшестволы вузагны мога товарјасон. Волостувса исполкомјас-бердса коператив гектсияјас коперативјасныслыг ужтујсо урчитигон сорывлоны. Шуам, со најо визму-ужалан-коперативјас товар-лыдо гујоны ведрајас, корта-колуж да мукодтор (Сыктыв уездса—Ыб да Ношул волостјасын). Быд-сикас коператив-ко сомын ассыс ужсо нуодас, коперативјасыд, ферт, јорта-јорт-моз кутасны овны.

2. Коло коперативса правленьнејаслы уж--нуодом-кузаыс горнитливлыны отувја чукортчылөм-вывјасын. Горнитны коло дај позо товар сузодны вермом-јылыс, инана товар сузодом-јылыс, сизи возо.

3. Коперативса шленјаслы омөла гогорвоомнысла веккоф асланыс коперативныс—лезомаог гоз-мод борјом-јоз-выло став ужсо, дај пом. Сы-восна коперативјасыд омөлжыка вермөны вынгаммыны, паскавны. Медем шленјасос сугмодыштны, велодны најос коператив-јылыс, коло отувја да согласа уж. Быд коператив-од ачыс ас-костас озжык вермы шленјасто југдодом-выло бостгыны, отувјон тајо ужсо нуодом-дорыс. Југдодан-уж бура кутас мунны сомын секи, став сиктса коперативыс-ко отувтчөмон лыффысан-керкапыр партијаса дг комсомол-јачејкајасон да мукод сиктса велодчөм јозон отсалөмон бостгасны тајо ужас.

Тани индомјас-серти-ко ужавны, шук позо видчигны коперативса ужлыг јешцо-на јонмомсо да паскаломсо.

Никс.

Горнијас коперативса собрание-вылын.

Јанвар толысын коперативса правленьнејас кутасны виставлыны собрание-јас-вылын асланыс кујим толысга уж-јывгыс. Уна сурс небасыс-бостасыс јоз ас коперативын козаин-кывјон шуасны борјом јозлы кызи всад уж нуны, товар дон лезны.

Мед-војдор коло, мед собраниеоң ревизујтыс комиссия гогорбок учот вчас, колан ужсо да шшотпуктомјасо видлалас, лучки, гогорвоана висталас шленјаслы, кыти мыј бура, кыти омөла ужыс мунма.

Унжыкысё пажікјас мјан омёла сорні нуёны, шуасны: мыј ужалёмаё-пё-тај, ужалёмаё-а, мыј севеа,—дај пом. Тазі оз ков шуны. Пажікјасыд-кё омёльё да узыёё, став коператывыд омёл да узыё. Пажікјасыд-кё суёё да кёзайён асё кутёны, коператывыд нафејнё јон, быдтор ем да быдтор донтём. Со-пыё ёкмысдаё ёкмысысё тазі овлё.

МЫЈ ЈУАГНЫ КОПЕРАТИВСА СОБРАЊЊЕ-ВЫЛЫН.

Јуагны унатор, ферг, позас, ставё тани он вёстав. Кыввёзмё бара-жо колё тёдны, бурлаң алы омёллаң сјё коператсја-јонмёдом-бокваныс мунё.

ШЉЕНЈАС-ЈЫЛЫГ:

1. Кымын морт кујім тёлыёён шленё пырёма. Кымын петёма. Мыј-понда. Кущём оіктыё еща шленыс. Кущём-ногён правленёныё заводітліс пыртны шленё. Уна-ё став шлен-пышыёс гёл да оланажык јёз. Мыј вёчёма, мед вармасны шленё пырны гёл-јёз да нывбајас. Ставыс абу шленынё партіјнејјас, комсомлётсјас, служакјас.

2. Кымын шлен мынтёма тыр-пайё вёт шайтёз, устав-герті. Кущём уж да сорні вёдёма правленёнлён пай чукёртём-јылыё.

ТОРГУЛТЁМ-ЈЫЛЫГ.

1. Кущёмкё воэыв-пуктём-план-герті ужыс муніс алы, кор мыј ковміс, сыла-і мунісны богтавы. Мыјла коператив Обсојузыё оз богтаё. Кытыё мед-донтём да лада тёвар вајны. Мыј вёчёма омёл да дурк тёварјас вајёмыё. Мыјјас богталёны частнеј-купечлыё.

2. Кызі да мыјда тёвар-ас-дон-вылас содтёдсё пуктёны. Ем абу портёчём тёвар да мыј-вёсна сјё.

3. Мыјла некущём кокнёд (льгота) абу богтаёгён шленјаслы. Мыј дон шленјаслы вузалёма. Мыј-понда ужён ёнёз-на сеталёны. Коді сені мыжа. Мыјла правленёныё оз мыжды ужјёз мынтыны вермана јёзёс. Коді мыјда ужјёза.

4. Ем абу суэчытёмјас прікадшіклён, казначејлён. Мыј-понда. Быдтор-ё лад вылё пуктёма, мед лотајтём оз ло воэё-кежлё.

5. Мыј-вылё да унаё вёчёма правленёныё ёём. Кымын урбыд вузалём шайтё вылё рёскодыс кајё. Чинё алы содё рёскодыс.

6. Кущём тёвар-вылё унаё ссдтёны да мыјён вузалёны кар-герті Ем абу брак—кујлан тёвар.

ГЁМ-КАПИТАЛ-ЈЫЛЫГ.

7. Мыјда ёёмён коператив бергёдчё. Унаё аслас капитал да унаё јёзлён. Коді, дырё-кежлё да донёнё уждё ёём.

8. Унаё лоё мынтыны јёз-капіталыё да мыјда донёддё сјё тёварсё. Позё оз сјёёс ас-вёлётётыё быд керкаыё шленё пырёмын дај пай мынтёмён чінтыны.

9. Ем абу лышеј кёлуј, торгујтан дозмук.

10. Овлё оз да мыј понда: вексель-герті он вермыв мынтыны. Мыј секі керны.

МУКЁД ГІНАС ЈУАГЁМ.

11. Щёкыда-ё овлёны собранёнејас правленёнлён. Мыј-понда сјё ылі фервёнајасё оз волы вёставны ас уж-јывёыс. Овлё оз собранёнејас ётув вёлётёув-са учреждёвёнејаскёд.

12. Индалё да отсалё оз ужнуёдны партіја-јачејка. Кущём уж мунё коператив-бердё сібёдём-јылыё да јёзёс јујдёдём-јылыё. Нывбабалы да том-јёзлы коператив-јылыё коркё вёвлі ез вёчлёма собранёныё.

13. Ем абу кущёмкё ётув ужнуёдём мукёд-гікас коперативјаскёд.

Мыј бурыс да омөлыс мијан коператсијаын.

Таво октабр да нојабр төлыгжасын быдлаын потребобщество јас кыввиқисны шленјасыс-воғын 1925-26 воын ас ужнуөдөм-јывгыныс.

Кушөма-нө мунөма ужыс?

Ми богтам вога ужнуөдөмсө Јемдин уездувса некымын потребобществолыс да виқөдлам кодi кызи ужалөма.

ЧАССА ПОТРЕБОБЩЕСТВО.

Став шленыс октабр 1-өд лун-кежлө лыффыгө 210 морт, 369 керкаыс—56,9% став керка-лыдыс. Во-чөжөн пырөма 21 выл шлен, мөд-ногөн-кө шуны, быд 17 лунын вермөмаөг кыскыны коператсијаө өти мортөс. Нывбаба-шленјасыс—28-өн. Таво пырөма сөмын өти морт.

Пајыс—3 шајта. Став чукөртөм пајевөј-капиталыс октабр 1-өд лун-кежлө вөлөма 371 шајт да 46 ур; быд шлен-јур-вылө воө 1 шајт да 76 урөн. Быдса паја шленыс сөмын 46 морт. Тајө боксан Часса потребобщество чотө, жебынык. Воқө-кежлө та-понда колө чорыджыка зелтчывны. Тази-жө щөктисны шленјасыс асланыс собранне-вылын.

Төварыс во-гөгөрөн бергөдчөма 24.355 шајт-дон, колөм-вога-герти унжык 4882 шајтөн.

дон содтөмыс төвар-вылө ас-јур-дон-вылас вөлөма 12%, колөм-вога-герти неуна ичөтжык. Рөскодыс-вылө мунөма 9,6% төвар-дон бергөдчөмыс, өти прөчентөн улөжык колөм-вога-герти. Вога вузагөмыс воөма барыш 577 шајт. Став бергалан-сөмыс—4.700 шајт, кујланыс көлујын, пајжасын да нафејатсөм ужјөзјасын—1.080 шајт. Кујлан-сөмөн-жө-кө лыффыны i важ вога ужјөзјассө (кыгө-нын во кујим-ноль), лөб 3.000 шајт-гөгөр. Став ембурас асланыс сөмыс лыффыгө 1.600 шајт јөзлөн 4.180 шајт. Аслас сөмыс во-чөжөн содөма 625 шајт.

Јона омөльтны тавога ужсө потребобществолыс оз поз. Во кык-сајын-өд чотны заводитлис, а тавојасө, буржык ужалыгјастө бөрјисны-да, бөр кок-јылас сувтыштіс.

ПАЛСА ПОТРЕБОБЩЕСТВО.

Став шленыс 371 морт, 834 керкаыс—44,5% став керка-јур-гыс. Во-чөжнас пырөма 64 выл шлен—быд квајт лунын өти морт. Нывбаба шленыс 70 морт. Пајыс 5 шајга, став пајсө мынтөмаөг

сөмын 24 морт. Чукөртөм пажевей-капиталыс—1.064 шайт да 34 ур, өтү шлен-вылө воө 2 шайт да 87 ур. Товар бергөдчөма 52.283 шайт дон, колөм-вога-сертү унжык 16960 шайтөн. Вузасө збожа кујимлаын: Паль-погостас, Сотчөм-вылын, Гаж-дорын.

Товар-вылө содталөмаөс донсө рөскоджас-вылө, вайөмгыс кын-зи—12,4%, колөм-вога-сертү улөжык. Став рөскодыс лоөма—7,7% төвар бергөдчөм доныс. Вога барышыс лоөма 2832 шайт. Аслыс гөмсө чукөртө чорыда. Бергалан-гөмыс вөлөма 10900 шайт, а кујланыс, бергавтөмыс 5.000 шайт (31%). Сені асланыс гөм лыффысө 6.000 шайт (38%) да јөзлөн 9.900 шайт, Воҗа воас-нын лептөмаөс аслыныс ыжыд керка; ферт-ескө рөскодыс уна-жө лоөма-да, 1.900 шайт.

Таво вузасысјасыс зев ыжыда абу суҗгөмаөс—зоң 1.197 шайт-дон. Тащөм судчытөмјасыд јона потребобществотө мигтөммөдөны да омөлтчөдөны. Сыыс колө мед-јона видчыгны да мед-чорыда воҗасны.

ОТСА ПОТРЕБОБЩЕСТВО.

Во кујим-сајын тајө потребобществоас јен-нога-јөз өвөртөк-вылө-нын көсјөны вөлі гижны: Отсаыс вөлі шуөны: ферт-пө-нын тајө коперативыд сотчас јуралыгыскөд щөщ, јуралыгыс вывті јона јуб-да. Төкөтө-сд тајө кывјасыс ез инны. Сөмын вермісны-жө віҗны коперативөс сөщөм немьлычаыс: јуыс, лок-дыш ужалысјасөс вөт-лісны, на-инө бөрјісны зіль јөзөс.

Өні коператив со кущөм: шленыс—485 морт, 31% став керка-јургыс. Таво пырөма 92 выль шлен. Став шлен-піас 53 нывбаба. Пай—5 шайта да бара-жө абу-на ставсө чукөртөма—сөмын чукөртөма 1.023 шайт. Товар бергөдчөма тајө вонас 87.912 шайт дон, колөм вога-сертү 20 сурс шайтөн унжык. Вузасөма зіль, барышсө богтөма вель-уна—5.139 шайт. Товар-вылас ас-дон-вылас содтөмыс вөлөма 12,5%, колөм вогаыс ічөтжык прөчөнт-мөдөн. Рөскод-вылө мунөма 6% став бергөдчөмса төвар-доныс.

Бергалан-гөмыс—16.000 шайт—89% став ембургыс, кујланыс 2.000 шайт—11%. Аслас гөмыс тавога барышнас кајөма 10.000 шайтөҗ. Јөзлөн гөм лыффысө на-ордын 8 сурс шайт.

Өні Отса потребобщество вескыд туј-куҗа мунө. Шленјасыс-лы оз-нын ков леҗны чукультны тајө тујгыс.

ЈАКУШЕВСКЕЈ ПОТРЕБОБЩЕСТВО.

Став керкаыс тајө лавка-улас 66, пырөма шленө 92 морт. Вель-уна керка-вылө воө кык шленөн. Тајө ошкана уж. Быдлаын колө ташөмөн лоны коператсіјаыдлы.

Тавога собранье-вылас шленјасыс пайсө шуөмаөс лептыны 10 шайтөҗ. Став чукөртөм пажевей-капиталыс—437 шайт да 55 ур.

Быд шлен-вылө воө 4 шайтөн да 75 урөн. Воөн төварсө бергөдө-
ма 18.895 шайт дон, колөм-вога-серти 6.480 шайтөн унжык. Дон сод-
төмыс төвар-вылө мукөд коперативжас-серти ыжыд—14%. Куш ба-
рышыс вога вузагөмгыс лоөма 719 шайт. Став ембурыс октабр
1-өд лун-кежлө вөлөма 9.520 шайт-дон, сені бергаланыс—6.300 шайт
кужланыс—3.220 шайт. Уна сөм сүжөмаөс кужлан ембурас. Сыыг ко-
лө відчигныжык. Асланыс бергалан-сөмыс лыддыгө 3.698 шайт,
жөзлөн 5.821 шайт.

Ж. Бор

Коператсija-жылыс комi-нигајас.

(Тсентросојуз лезөма)

1. Мыјс жылысжык колө жуасны пажшцијаслы собранье-вылын.
2. Мыјла колө крестанкалы коператсija.
3. Комсомол да коператсija.
4. Мыј сija коператсijaыс.
5. Мыј шуис Лекин јорт коператсija- жылыс.



Комі гіжодчукөр

ВАС-ПЕДӨР.
(Феодор Васильевич Попов).



Таво арнас лоі 4 во Вас-Педөр-кувсөмлы (1922 вога сентабр—1926 вога сентабр). Вас-Педөр вөлі Помөсдин-вөлөтса, Сорджив-сіктса крестанін-пі.

Вас-Педөр зев регыд оліс—22 арөс-тырігас кувсыліс. Но тајө еща-војаснас бура асө петкөдліс, унатор көсјыліс вөчны. уна мі відчелім сылыс...

Сіјө пөса да чорыда кутчеліс комі кыв-бердө, комі-література-лөсөдөм-уж-бердө—бура вөлі төдө комі-кывлыс да комі-література-лыс комі-ужалыс-војтырлы коланлунсө...

1918-22 војасын Вас-Педөр јона мыреіс мјанлыс школајас коміодны, јона төдмөдіс комі-кывјөн том-војтырөс, петкөдліс сылыс коланлунсө; Вас-Педөр аслас-міча-гіжөдјаснас „лөна зев виставліс комі-јөзлыс шојјасө. Мыј вөлі адзө, сіјө і виставліс, ез содты һі ез чінты (реализм).

Вас-Педөр гижө нөжжөнүк, өтшылыда, лабутноја, лыддан да шуштөм доб, сөлөмөңд јјжас“...

1918-19 војаснад мијан комі гижыјас бостчисны етікјас да пјесајас-бердө. Вистјас зев ещаөн коді гижліс; зев ещаөн-на і өні гижөны вистјассө, јешщө-нын—кузжык вистјас. Вас-Педөрлөн секи-нин вөлі артмөны вистјас, секи-нын сјјө вөлі төдө куз-вистјаслыг коланлунсө.

Ми видчегім сыыг уна... Ез ло сјз. Нещыштис мијанлыг кості сјјөс төдлытөм-всөм...

Казтылам Вас-Педөрөс... Петкөдлам сылыг гижөдјассө... Пөр-там олөмө сылыг көсјөмјассө... Воыг-воө ми содам, тувтчалам возө. Комі кыв-пыр, комі література-пыр сетам комі ужалыг-војтырлы культура, матыетам најөс выль-бур-олөмө.

А. Чапд.

Јортлы.

(Вас-Педөрлы).

Мукөд-дырјі вөлі*)

мыјла-кө жугылтчан,
шогыны мөдан
і ме бурөда тенө...

„Муса другөј, ен жуглас,
дона јортөј, ен шогы!
сөлөмөс жугылтан,
чорыда дојдалан“.

Регыд-нын леғасны,
гортаным муналам...
ај-мамыг, чој-вокыг
гаж бырі мијан.

Јансалөм рафејтөм
падмөдны ез вермы
чон некор думвылыг
ез вунлы гортным.

А өні!..

дона-јорт-сөкөлөј,
абу-нын ловја те.
Всөмыд томөн
олөмтө помаліс тенгыд.

Комі јөз котырлыг
ужаліг-костаным
југыд-том-козулөс
нешыштис мырғис.

Но ужјастө тенгыд
комі оз вунөд...
немчөжыс бурөн
казтывны кутас.

Гижөдыд оз вушјы —
ас-пығди-д олас!
Тажө кывјас, ме, ассаң
сөлөмыг гіжа теd.

Јаг-зон.

*) Јаг-зон Вас-Педөркөд өтламын велөдчылөма. Сек-дыреа олөмыг-і гижө ма тани.

Вас-Шедөр гижөдјасыс.

Вотчөм.

Пармаын вотчөны поснідік-чельад.
Увгöны, горзöны унала-н воча
Медым оз ывдыны, некод сз јансав,
Гортаныс летчан-туј адјасны медым.

Пармаын, Комі-јөз, ставным мі олам.
Выл-олөм нөжјөнік вотчіг-моз дорам.
Горзөј-жө, чельад-моз, ставныд ті воча—
Сіх мі ог јансалөј, адјамөј ордым!

Њаңтөмдыр.

Воіс-һін тулыс.
Матысмө гожөм:
Ывлаын гожјыс
Шонділөн сотө.
Möдөма-ғ војтыр
Черөн да нопјөн
Пармалаң, вөрлаң
Көзтөм-һаң корғны.

Муноны ыб-вывтї
Көзјас-дінті.
Өзімјас быдмөны
Мічадс, вежөг.
„Мајбырөј, өзімөј,
Кушөм те міча!
Кор-бара воан те,
Шепсалан, тыран?
дыр-на зев відчығны
Тажөс лоө...
Уна-на пармаын
Лун міјан колб“.

Воісны пармаө.
Куз вөра, пемыд,
Ордымтөм, пөрөмөг.
Пода-туј векһыд.
Зев щөкыд сон керөс
Реғыдөн воіс.

Сувтісны, сацкісны
Мыр-јылө черјас.
Мышкуыс пөртчісны
Көлујтөм нопјас,
Шапкајас, тасмајас,
Шабурјас, лазјас.
„Татчө вај сувтламој.
Емөс-тај танї.
Кыс торја унасө
Сегга тас корған“.

Кашкөны, колскөны,
Њыв-улын ставныс.
Лозгөны пөрөны
Куз, міча һывјас.

Шувгөны, шаргөны
Вөр-пөвсї јывјас.
Һыщ-піө кісгөны,
Вошөны колјас.

Кылөны гөгөрын
Пармаын шыјас:
Пөрлөдчөм, увјысөм,
Гогнагөм, сорні.
„Онөј-на пажнајтөј?
Шојтчамөј локтөј!“—
—„Гортын-һін пажнајтам.
Абу тан һинөм!“

Шондѝыс увтасмө,
 Вужөрјас куџбг.
 Керасөм, увјыгөм,
 Горнѝ шы кусѝ.
 Гөгөрын кујлөны
 Волкөдөм Һывјас,
 Һѝщ-вылын когмөны
 Веж-лыска јывјас.
 Летчөны нопјабг
 Пармаөд тужөд.



„Го-морөј ветлөмөј...
 Коркө і волам“.

— „Пөџө-өд коллыны,
 Сөкыд-кө лоө.“ —

— „Тонө со локтөны
 Паныдөн вөлсн!“

„Анук, вај петавлы,
 Öшлыштөј горјас.
 Лызук, те Чалкотө
 Кујјөрад летчөд.“

Горт-гөгөр тырөма
 Качөн став горјыс;
 Гож-воџын југјалө,
 Һөжјөнѝк когмө.

Пөрыс пөчө вергөтө пікөд,
 Вушталөны лабѝч-шөрын
 Когтөм качсө лечыд пуртөн;
 Һыв сен гырјын зѝла тојө.
 Кык пі, ічөтѝкөө, жоџын.
 Налөн аслысгама вөрсөм:
 Гөгөр уна-сікас чача,
 Öтѝ течас, мөдыс кістас:
 — „Огөј сіѝ, течам етаѝ!“
 Пызан-дорын копыртчөма
 Налөн мамыс мыјкө вурө:
 Кіас кутө жеџыд дөра.
 Јемыс ветлө сылөн суға.
 Четчѝс öтѝ піыс жоџыс.
 „Мамө, мамө, јөвтө вај-һнн!“ —
 „Шөрөм һаһтө, мамө, щөщ вај!“
 Шуө мөдыс воџа-бөргыс.
 „Абу, піөј, шөрөм һаһыд...
 Кача-һаһтө крөшітө-дај“...
 Вајѝс налы улылөв тастѝ,
 Кач папурка вѝтө-квајтөс.
 „Вајөј агным пажнајтам жө!“
 Пуксалисны пызан-сајө.
 Мамыс вајѝс крѝнча выльлөв,
 Сөгға папуркасө унжык.
 Һөжјөн паһаөбөны ставныс.
 Пызан-сајын кылө горнѝ:
 „Тан-кө еөкө пыџыд џынјыс,—

Сіјө зев-нын пөтөс сојас“.
 „Ырөштө-таж небос он ју!“
 „Көт-нын јөлыс мијан емышт:
 Сіјөн кылөдыштан немас...

Нөжјөник мунөны
 Пу дофдөн вөлөн,
 Куш мути нөжјөник
 Ыжыд горг кыскөны.
 Бөрсаңыс уна
 Кольлөны бабајас,
 Мужікјас, челаф.
 Горзөмөн лыфдөдлө
 Том ічмонь бөрсаң:
 „Коңөрөј дај меөј мортөј,
 Мыј-нө кута өні керны?
 Бур көзәјінөј те менам,
 Мыјла-нө колын тазі менө?“...
 * * * * *
 Мукөдыс сінваөн
 Бөрдөны гугөн.

Каз-тыштөм.

(Ічөтдырса).

Пукалам паччөрын төлын,
 Паччөрын кірпічыс пым.

Гөвкјалө јенежын төлыс,
 Ҷірдалө чарөмвыв лым.

Горні-сор печкөм-шы кыпө—
 Варов-чөрс бергалө „жбыр“.

Ывлаын лечыд төв сылө,
 Лымчірөс јөктөдіг-тыр.

„Вістав-жө меным вај, пөчің,
 Кызіжык колын те нем“...

Паназыр төлыгыс вөчліс
 Чужөмсө містөма мем.

Ыжыда лолыштіс пөчө,
Чөрс-шыыс лөныштліс суц...

Езысөн төлыгыс көзө,
Нумжалө jeneжса куц.

„Томысаң дөвадн колі--
Чельадөн керкаөј тыр“.

Пашлакыс штен-бердө шоліс,
Керкаө тајкө оз пыр!

„Гір-курыд-пөг-сора олөм
Ме вывті муніс немчөж...“

Штен-бердө војтөлыс воліс,
Чішнытіс сылөн куз бөж.

„Сөкыд-уж вөчі ме нем-чөж
Шоч вој ез позавлы сој“.

Төлыгыс кымөр-сај дөбөіс,
Гудыртчіс сөз-езыс-вој.

Уна-на пөчө мем мојдіс,
Гінваыс візывтіс пым.

Омьаліс ывлаын војтөв,
Јөј-морт-моз чашысис лым.

Ічөт-на секі ме вөлі,
Еща-на вежөргіс јур.

Вајөн-нын летчөма төлыс.
Узө јөз... вөтјасыс бур.

Ез-ө вөв, комі-јөз, јортјас,
дөваө колөма јөз?..

Туж-ыввті ветлөны мортјас.
Ошінын төдчыштө лөз.

Пөчинөј, век-на те жугыль?
Кывзан те пашлаклыс гым?

Віқөдлы!.. асылыс југыд...
Кок-улын зуртө-нын лым!..

Ілля-Вас.

Фінляндја.



„Вежадыр“.

Ҷон сизим вежон „бур-јоз“ виҶалисны. Ез-бара, мајбыр зев чө-смагны. Көзәјкајас весіг нөкјөн-лаккөм-чуңпомсө ез нулыштлыны, уллунјөггөмыс полдны, — јен грек-пө-өд суас. Нывјаслы бара-жө быт виҶав: виҶ-бөрад і виҶкост локтас, гөтраган-мунан кад. Он-кө-өд виҶав, мужікыд гін-пөла сурас. Чельафлы позө, најө поснөог-на грек-сө төдны. Коркө-өд, јөв-сысјалигөн-лы, пачыс пөсрыс кыскалігөн-лы, — мамыд сетыштлывлас налы уллунөн сојыштны. Сизим арө-сыс ғырысжык чельафөс оз-нын позь вердны, налы ыжыдвиз-дырји ковмас-нын виҶтасны-дарјагны.

Тази-жө виҶалис рөштво-виҶ невеста-ныв, Анна. Степан вокыс, бурлак-морт, грекыс оз пов. Војпукөм-бөрјасын, мам-узи-кості, сартаса біөн пыравлас гөбөчө кашникјас-динө. Сижөн-жө-өд-і быд-асыв мамыс видліс сижөс „кык-кока-каңөн“, аслыд-жө-пө-өд невестаыд гінпөла сурас. Степан ез пов, медтыкө сојыштны сурө-а.

* * *

„Вежадыр“. Анналөн сөлөмыс јөктө. Оз вермы терпитны, војпукны кыскө. Зев зила ідрасіс — пес-ва пыртліс, суға паскөмсө вежіс да ужынтөг уккөдчис војпукны. Петіг-мозыс, мамғыс-гусөн, піщөгас суыштис пірөг-гоз. Оз бара нөжјө, котөрөн Параңө мөдіс. Параңлыс кілчө-пос Анна кыкыс і тувтчис. Сені тырыс-нын ныв. Пызан-гөгөр пукоалөмаөс, ва-тыра тагтіјасө чуңкыщ-пыр виҶөд-чөны.

— Со, со! Матрен, воы, воы, виҶөдлы — зік-өд то Прон-Васкоф. Пашкыра јуроіа. Піныс со жервиҶө-і. А-гөсподі... Меным-бара тәјө нинөм-вылө оз ков. Со со-дывөыд!

— Көні? Ме-тај-нө ог аңзы?

— Он аңзы! Сінтөм-өмөј. Вегкыдла-дорасжык виҶөд.

Анна гөгөрбок виҶөдліс, јувкнөтіс кывтө, Параң-төтлы пірөг-гоз пыртис: прөстатө-өд, гөснөчтөгыд көзәјкајасыдлы оз ло лубө. Петіс да пызан-динө щөщ пукоіс виҶөдчыны.

Кодкө көщасын кылө виҶтасө:

— Мішка-Парө шуө, ме-пө колан во ва-пырыд пөла-чужөма мортөс аңзылі. Ег-пө көсјы ескыны, а імітіс-жө-пө. Мужікыс-тај со, агныд төдад, кущөм чужөма воіс сортөвөј-леған-іноыс, — нем-кежас пөла чужөма колі.

— Імітас-бара, мыј аңзылан. Ме-вывті муніс да еска. Көлан-во крешценне-асылө воҶ четчі. Мамө sameј пірөг-сөчөн быгльалө. Кваіті комөлтө, быгльалі өві сөчөн, кыза-коф-і быгльалі, мед оз орјас, пас-піщөгө суји дај ывлаө туж-вылө петі. Мамө видчө вөлі да ег кывзы. Дыр-коф сені сулалі. ВиҶода-да, тыра-дофда вөла мунө. Ме сы-бөрға щөщ мөді. друг ог јуас, мед оз гөгөрво да оз пөрјав менө. Горњи пані: кытыс те да коді, кытчө мунан да кызі

астö шуöны, ме, мiга, сетчö воывлi. Сijö зев лабутнеја вiгтасö. Нiмсö вiгталiс-i: Öндрей-пö шуö! Меным-тај сöлöмö јовкнiтiс, кодi бара, мiга, меным Öндрей-нiма жöнiкыс-а?—Со-тај кущöм Öндрей вöлöма, немöс лöб сыкöд овны. Аслыс, ескö, вiгталан-кö та-јылыс менö јона гералö-da.

Нывјас дöзмытöзыс ва-пыр вiçöдчiсны. Быдöнлы кущöмкö-da, кущöм кö морт-јур тыдавлö.

Анналöн сöлöм пуö, оз öшјы iнас.

— Нывјас, вайö кывзысны петаламö!

— Вайö, вайö!—öтпырјö ставныс јур лептсiны.

— Нанöбратö-нö кодкö вайiнныд-ö, ме, мамö вiдчö-da, ег лыгт богтныс-а.

— Ме вайi!—Ме вайi-жö!

Ускöдчiсны ывлаö. Iчмоңјас колiсны керкаö, варгöны (варовiтöны). Нывјас сорнiттöг, чöва, мöдiсны сiкт-помлаң.

Сiкт-куза оз-нiн быд керкаын çувјавны бiјас, пöрыс јöз шöйтчöны, ныргорöн рытја-ун уçöны. Кок-улын çурыд, ылöç нывјаслöн кок-шыыс кылö. Паскыд чужöма тöлыс рад-пырыс нумјалö вылысанъ став-вылас. Лымчiрјас ворсöдчöны тöлыскöд: југнiтласны, кусласны, бытö-кö пастала сiктсö көзöма езысöн. Вежадыр-кузаыд вывтi-нiн унаöн петöмаöг јенежö козувјас тiралöны-çiрдалöны, гашкö-нö i најö щöщ ольöнн*) јöктöны-da. Сöмын керкајассанъ да стынјассанъ гажтöма нужöдчöмаöг вужöрјас. Шуштöма, чорыда сiкт-куза швачöдчö пашлак. думнас повçöдчö аслас вынöн.

Нывјас воiсны сiкт-помö.

— Кымынöн-нö четчышталам?

— Кыкөн-кыкөн!..

— То естi жуждыжык лымјыс!..

— Бедторјас богталö гөгöртö гiжтыны!

Четчышталiсны, медем лымјыс оз јуждыс, туж-вывсан ылöкоф туж-бокö. Четчыштiг-мозыс быдöн горöдiсны: „Куфта-даффа, куфт да муфт!“ Көт-i полан, „крiтосагны“ оз поз, оз кут нiнöм кывны. Зев полiг-тырјi шылыд лым-вывтi быдöн ас-гөгöрсö кругöн гiжтiсны, бытö-кö јөрö аснысö јöртiсны, медем круг-пiö „куфта-даффајас“ оз сiбавны. Гiжтасыс-кö кытi-кö орлöма лöб, вогса завор-коф колö, секi „куфтајаслы“ суран, весiг ачыд он тöдлы јöрданö суйтöç. Кекуртчiсны, вевтöгысiсны пызан-дöраöн да лантiсны кывзысны. Асныс воçыв-нiн полöны, мед ескö некöдлы-жö горт-бөрса бöрдöм шы оз кыв, кувныд некöдлы абу лубö; ныв-дырјыд быдöнлы колö бур жöнiк, кывзiгад вiдчiгöны свафба-дырга-моз көлökөл-da, ворсан-шы-da. дыра-коф сен кушкырвiçiсны. Пашлакјас-кынçi нiнöм ез кыв. Сегга-тај коркö, ылын зев

*) Ольöнн—кругöн.

жуж-шы-код кылыштіс. Нывјаслөн сёлөмјас јонжыка тпкыны кутісны. Чошкөдісны пельјас, оз лытны лолыштны, відчісбны воқө.

Јуж-шы пыр матыгмө да матыгмө. Код-гурө повзөмысла четчышталісны да „бласлө-крістөсәгөмөн“ пышјісны. Смелжыкјас да збојжыкјас кывзыган коліны. Агныс быдөн мөда-мөдгыс гурөн „бласлө-крістос“ вомгорулас кәјтөны: горнітны сек рөд оз поң. Јуж-шы матыгмыны қікөң кутіс нывјас-дінө. Нывјаслөн сёлөмјас ез вермыны терпітны. Нәндөрајас-улыс четчыштісны да ыж-чү-көр-моз ускөдчісны пышјыны өта-мөдсө панјаліг-тырјі (бөрө колтычыны некод оз лыт). Керкајас-дорө воісны да віқөдлісны бөрө. Вөлөма-кө төвар-дофәјас карған кәјөны, нывјасөс тајкө оз вөгөпөртны. Қужкнтісны нывјас-дінті, мунісны воқө, нывјас сулалан коліны.

— Вај, Анна, огө-на пырө, јешщө четчыштлам!

— Татчө-нын кытчө-кө керка-костјасас четчыштлам!

Нывјаслы нінөм кывлытөг бөр пырны зев неокота. Четчышталісны лым-вылө вылыс. Бура дыр кывзісны, некөн нінөм оз кыв пашлакыс-кынңі. дөзмісны-нын нывјас. друг кутіс кывны көлөкөл да ворсан-шы. Нывјас, быдсөн, ловчыштісны. Тувкөдөны өта-мөднысла раднысла. Көлөкөл-шы пыр матыгмиң Анна-керка-дінөң, зев гора назнітісны ворсанөн (гүдөкөн), сөлкнтісны көлөкөлөн да друг і лаңтісны.

Анналөн сөлөмыс јовкнтіс, сещөмөң повзіс: абу-на-жө, буракө, вөлөма окота верөссајад мунны! Нөдыр-мыгті петісны лым-пыс.

— Мајбыр-жө те, Анна, өтнадлы кыліс!—вежалөны нывјас.

— Пірујтныд-көң кор-жө...

— Вајө јешщө кывзыштам!

Бара четчышталісны лым-піө. Анна нінөм-нын оз кывзы, важ кылөмыс-нын вежөрыс бергөдчө. дыр-ө, регыд-ө сеңі вунөдчөмнад оліс, друг-тај кыңі гөгөр кутасны шуғлавны пыр унжыкөн да јонжыка... Повзісны нывјас. Көтөрөн ускөдчісны Паранө. Пырісны, ловныс тырөма, пошкөны, віставны вөгіг пөдругајасыслы оз вермыны.

Мыјкө-дыра-мыгті пырісны зонјас. Зев-јона радлөны, гөрдлөны. Вөлөма-кө најө өтчыд волөмаөг-нын. Төдлөмаөг, гөгөрвоөмаөг нывјасыдлыс кывзыгөмтө да көлөкөлјаснад да ворсанјаснад і петөмаөг налы „мувіјас“-пыфәі кажітчыны. Ворсан-шыгыд да көлөкөлгыд нывјасыд абу повзөмаөг да најө шуғлалөмнад і повзөдөмаөг. дыр сөсса нывјасөс сералісны сіјөн.

* * *

— Олөм-жө кутіс лоны өніја-дырјі... Марја со өті рыт гортын оз пукав. Пыр налөн собраңне-да, спектак-да, печкыныд вөгіг прагеја ез кутны. Агнү шуө, Марјаыд-пө коммуністө гіжгөма. Сіјө жө-і гортө оз волы лунтөм-војтөм. Мыј кутан віставны, ба-

тыс воас-да... Скормас-да јешщө гортөыс вөтлас. да-өд-і Агні со даc арөса-на дај сјјө-һин вјқөдчө пыр мунны. Ошжыгө, ме-пө піө-һер. Васка-Мітреј-пө корө быд рыт Нардомө, велөддө-пө сјјө сені. Велөдас бара сы-коммуһист. даc-во велөдчис да коммуһистө і воіс. Став том јөзсө кутіс ывјөдлыны, весіг со і Агні-һин щөщ сы-моз горһитны кутіс...—норасө Анна-төт сугедас.

— Сещөм-һин да мыј сесга керан. Агным-өд том-дырјыд егө-жө чотлө, јона-жө војтө пуклім, вежа-дырјыд јона быд-ногыс га-дајтчывлім-кывзыглім. Секи, бытө, дерт ез-жө өһија-дырға кикімерітчөмыд да фелегаткаалөмыд вөвлы-а. Мыјкө вөлі вјқалам рөшт-во-вјқастө. Öһи том-јөзыд, бурлакјасыд ескө мед-һин-да, весіг нывјасыд кослунтө прамеја оз төдлыны, мөскыд-кө лыстө. Важөһ-тө нывјасыд улынжык-жө овлісны, езжык-жө воқмөстчывлыны өһија-дырји-моз, өһи-өд со і ісполкомад-һин бөрјөһи нывбабајасөс-да. Сесга, мөдарө-кө думыштан, важөһ јөјжыкөг-жө јөзыд вөвли-мө, ныв-уловјасыд јешщөжык-һин пемыдөс вөвлим. Секи-һин-өд со мјјанөс бурлакјасыд серавлывлісны да вільшавлісны гадајтчөм-керөмгыд. Öһи-өд, дерт-һин. Öһи унжыкыс-һин оз ескы гадајтчөмад-да, весіг јентө пыфәзі оз пуктыны. Вежыны-тај олөмыд кутіс.

— Еһ-һин те сорһит тајө олөмнад! Қоһ вјқ колі да вјтө-квај-тыг-кынзі ег вермыв вьјө һөк гудрыштны.

-- Мыјнө-һин көзајынд гјжө. Кущөма-һин ужјасыс таво сурө?

— Сурө-пө, гјжө. Ыжыдлун-кежлө-пө бөр петам гортө. Сјјө-жө-тај со і шуа, мјга мыј кутан багыслы, воас-да, вјгтавны--Марја коммуһисткаө гјжөма, Агні—піөһерө-дај.—Но, кодкө, кылө, лок-тө. Вунөдчө сорһинад, пескөј-на аслам пырттөм.

Кјчтөм, термасіг-тырјі пыріс Колө, сугедкалөһ даcвіт арөса пі.

-- Но, Колөдлөһ ештөма-һин! Мјјан-һө локтісны ез-на?

— Локтісны, өһи өтлаын локтім. Мамө, батөыд-һө көһи, вай өдјөһжык ужнајтам, колө өдјөһжык мунны ворсны,—термөдлө Колө мамсө.

— Пыр тіјан өдјөһжык да өдјөһжык, ворсөһ і дум-вылад, он-бара уж-вөснаыд шогсө,—дускөдчө Анна-төт.

— Пөранас і уж-вылө термаслан, Анна-төт. Мам, колө-кө щөщ ветлы, менам лішнеј белет ем. Анна-төт, теныд Марјаыд вайс-жө. Талун нывбабајаслы-код і спектакыс.

— Но, текөд пектакнад бара-на ылалі,—термасө Анна-төт.

— Вай-лыбө, Анна, ветлам і ем пектак-вылас вежадыр-куфа,—ышөдө Колөдлөһ мамыс.

— Час-но лыбө гортө ветла—ужнајтам-да,—ышміс щөщ Анна-төт.

Л-А.

Мікөла.

I

Кычкө өмыс еша локтө
 Гергеј-поплы.
 Јөзыд руга еша мынтө,—
 Ҷептыс кушмө.
 Праҗнык асыв вічко тыртөм,—
 Вісө кынөм;
 Сөмын пөрыг-баба волө
 Кујим-һольө.
 Выј-һи, јај-һи абу һекөн—
 Воөм пікө.
 Јурғи кушмө, ставыс уөд...
 Аттө җівө...

II.

Уна вој ез уҗлы Гергеј:
 Корөіс олөм.
 Јона зев дүмајтіс быдног
 Воҗө вылөм.
 дурҗіс раҗөйтөмыс бабөс
 Öгрөпөнөс.
 Вывөыс јайыс ківөіс ставыс
 Лыбҗ.
 Кевмө јенлы піҗікокөн¹⁾
 Војшөр кадөҗ,
 Ҷоньөн пуд-өіс пешны көсҗө
 Öлтар воҗө.
 җакөн руч-коҗ муҗер вөліс—
 Пөса бөөтөіс:
 Јөзөс ылөдлыны шөктіс,
 Лөһыд корөіс—
 Щөктіс Мікөлалыг өбраз
 Нуны лөстө,²⁾
 Төтка подлокад сујны
 Прөстө.

III

Лунвој ветлө Гергеј-батө,—
 Төлк век корөд.
 „Сватөј“ өбраз шуіс нуны
 Öтi војө.
 Гусөн пөлаулө гартіс,
 Муніс өдҗө,
 Ҷірдалана өбраз пуктіс
 Пөдөс лөстө.
 Гортө локтіс сөрамбанөн,
 Гөтыр мусміс:
 Војшөр кадын біаслөмөн
 Јона кутліс.

IV

Асыввоҗө вічко-јылын
 Гора бумгө,—
 Јөла кылө өіктыг-өіктө,
 Јона јургө.
 Пөдөр петіс страҗічаө³⁾,
 Леҗіс гачсө.
 Јурыс чатөр лыбіс вылө
 Керка лөстө.
 Міча-өбраз өінмө уөіс—
 Пөдөр чујміс.
 Кујим-пөв пернапас чөвтіс
 Керка пыріс.

V

Реҗыд кывөіс мөда-мөдлы
 Тажө „җівө“.
 Вічко-тыр јөз пондіс лөдны—
 Тужөд лувгө.
 Поплөн-җаклөн сөрам паҗкыд:
 Јона лубө!
 Мікөлала зібҗыв-спасөн
 Собор мунө.
 Сіктса җакөн җік став горшнас
 Јона өһлө.
 Васка каҗілөҗас пестө—
 Пыңыс пурҗіө.
 Вежаваөн Гергеј резө
 Быд-туј-веҗө,
 Öвтө, каҗілөдөн өвтө
 Гөгөр-бокө.

VI

Пөдөр-җакө карта воғтө,—
 Јөзөн тырө:
 Быдөн сарај-лөстлаҗ пыкөд,
 Лөкыс сујөд.
 Сөбор акапіста-молебенөн
 Гажа өһлө,
 „Сватөј“ өбраз јөзыс нүд
 Вічко-дорө...
 Јөзыд локтө уна-уна
 Öбраз һулө.
 Гергеј поплы өөмыд полҗө,
 Ҷептыс өөктө,
 Чіпан-кољкыд, выҗыд, јайыд
 Небое локтө:
 Öбраз-бокын муас кујлө
 Быдса вөрөк.

1) Піҗөсчаөн.

2) Вышкад.

3) Закодө.

VII

Төдлөм ез ло кыңи Јазём
 Педлөн гортыс.
 Быс кая керка-вылө,—
 Гөд-щын гартөб ..
 Вежаваөн Сергеј резис
 Керка-вевтјас.
 Гөгөр кафилөбн өвтіс
 Керка-боқјас.
 Бі пыр ыждіс, кыөөіс-нуліс ортча—
 —стынјас.

VIII

Адјіс лөжар том-јөз чукөр,
 Зіла боетіс:
 Рөзван-машинајас өктыс
 Регыд корөіс,
 Өті здукөн вөлөн, дофдөн,
 Ваяс кыскіс,
 Өзјөм керка-гөгөр резис.
 Быд кусі...
 Бөрас кывөіс өктын јөзлы:
 Өгыр уөбм,
 Көдыр кафилөбн өвтчөм
 Карта-вылын.

IX

Попөс нуіс ісполкомө
 Том-јөз чукөр.
 Јөзөс вөтліс скодка-вылө
 Семө-Педөр.
 Сергеј-батө горөн горзө,—
 Јөзыс полө.
 Сінва летчө кујім-вождн,
 Чышкө соскөн.
 Мыјөн төдліс Педөр-дадө
 Поплыс нокөөм,
 Трук-трак журөібдыс керіс
 — На-жө...

X

Поплы керны нінөм лоіс—
 Горні паніс.
 Том-јөз-воңын шапка боетіс
 Улө атіс.
 Час-мөд вөставліс, ме-чайта,
 Сіктса јөзлы,
 Мыј-вөсна Мікөла нуіс
 Педөр лөстө.

І чөт-Іван.

Комсомол-частушкајас.

Јен-кө абу, өз-і ков,
 Сытөг бура овгас.
 Комсомолө гіжсам мі,
 Лөгыд жыка овгас.
 Вөставлөны: „Рајын ем
 Сватеј бура уна“.
 Огө сетчө кая мі,
 Комсомолө мунам!
 Пөрыс јөзөн вичко тыр,
 Јурбітөны јона.
 Ог ме сетчө бурсн пыр,
 Комсомол мем дөна.

Адын, шуөны, зев жар,
 Кіссө сені пөгыд.
 Сетчө мјанөс он суј,
 Му-вылын зев лөгыд.
 Јен-кө абу, өз-і ков,
 Сытөг бура олам.
 Көт-і шуасны-кө:—„Ем!“
 Омөля мі ескам.
 Вичко өні, јортјас, мем
 Њөкор оз ло дөна.
 Комсомолтө ставным мі
 Радејтам зев јона.

Өпіра-Прокө.

Кыјсөм¹⁾.

Комі муын вöрыс помтöм.

Öлöк кыјсö—оз-тај вош.

Парма-раскын абу шуштöм,

Кöт зев матын ветлö ош.

Ветлö Öлöк парма-шöртi

Tödö kodар лун да вој.

Ур-кö олас, туж оз вошты.

Кыјöм-бöрын пон оз сој.

Ветлö нурöd, ветлö јагöd,

Видлö ју-пöлöныс сöрт,—

Зила мырсö жежыд понкöd,

Мырсытöгыд ур оз шед.

Мукöd лунö вөрö пемдö,

Лодда-дорын учас вој.

Понјыс көчaинöс вiзö,

Медым вöрса эвер оз сој.

Вöрса керка-н овны долыд,

Парма-шöрын, бытö рај,

Ем-кö сојны дозмөр јајыд,

Јешцö содтöd рузöг-крај.

Кыјсöм-бöрын пöлач-шорын

Регыд личкö сöкыд ун...

Мажбыр... Коркö кыјсöм-бöрын

Тыра нопјөн гортö мун...

Лечыд вöјтöв шучкö јара,

Лымјөн тыртö—сiн-нi-пель.

Мыјла скöралö-нiн бара

Изгöраса зор Војпель.

Коз-пу-јылыс тукта кiсö,

Гора зуртö нөрöм пу.

Öлöк пыр-на вöрын кыјсö—

Мед-жö пiк ескö оз су.

Кöнкö, кылö, нiксö понјыс,

Кодар увтö, вевтö тöv.

„Мыј-нiн увтö, кодкö морыс,“—

Кaјтö музöм Öлöк-друг.

Öлöк-вылö пујас-пöвсыс

Уөкöдчiс зев ыжыд ош.

1) Тајö гiжöмыс—гiжны заводiтчыслöм-на. Мед-первојја шылыдагiжöм сь-лөн. Сөрт, уна-на нелучкiјас емöг гiжöм-бокгаңыс. Јона-на Шаковлы ковмас велöдчыны шылыдатö гiжны.

Ез-өд повзы сыыг кыҕыс:
 Лыҕис кылө ошлы кощ!
 дрөбҕыд ошлы ез-таҕ мөртчы,
 Сылөн јур-вежөр ез вош.
 Кыҕыс мортлөн вөрса ҕверкөд
 Лыби олөм-вөсна ког.
 Олөк-јортыд ошлы сурі,
 Бытө зонлы повзөм ныв:
 Ебөс-выныс ҕикөҕ бырі—
 Вывті чорыд ошлөн сыв.
 Кыҕыс-мортлыс нырвом пуріс,
 Ворсіг-мозыс, ҕормөм ош.
 Кытчөҕ ез кув, јона летіс,
 Кі-кок чегјаліс рущ-рощ.
 Лечыд војтөв төдліс кулөм,
 Сыліс нора сыланкыв.
 Парма бөрдҕіс—жугыл олөм—
 Гінва кігтө коз-і, ныв...
 Уна прөмыс кыҕыс кыҕө,
 Көҕ-і пунктө сөкыд уж.
 Чөскыда-жө вөрын сојө,
 Пуө дозмөр быдса душ.
 Сіктө локтө јона сорөн,
 Ветлө вежон вітө-квајт.
 Гортө воө тыра нопјөн,
 Нопјын сылөн уна шајт...
 Олөк-гөтыр өшің-дорыс
 Сің ез чөвтлы уна лун.
 Војнас шуштөм-гажтөм думыс
 Јанҕім төдтөг пышјө ун.
 Прөмыс відчісө верөслыс
 Важөн сылы воан кад...
 Ен-һін відчіс, тенад порыс
 Кільчө-д һекор-һін озкај.

Е. Шаков.



Кывјөн ворсөм¹⁾.

Вісö жур
(Ег жу сур!).
Кывтö пур.
Кыркöщ-бердö зур—
Кымын тур.
Плешö кайс сур.
Полојö-тај—гур:
Поводдөаыс дур.

Ој-ој, Машö, көшöль зур—
Тані гожјас мијан пур,
Менам табак бур,
Соныс өзім ур.

Сиктыг нинöмтор ез сур—
На со кын картофель пур!
„Микајлö, ен дур!“
Сојим кынöм пур.
Мијан пур
Вывті бур—
Ачыс мыні—гур,
Оз віс жур.
„Тайö нылыс меным, чур!“
„Микајлö, ен дур!“
Шуңгö пур.
Колö жаг і нур..
„Микајлö, ен дур!“

Мырдөіс.

Аттö зонмö,
Паныд нывлы
Міча зон во-
Лывлö.
Нывлы
Сывлы-
Лывлö.
Сылöм
Кывлы-
Лывлö
Уна-
Ыс!
„Брыс!
Шыт!“
Зонлы
Каңлы-понлы
—ещöн
Шуіс мөд јон
Зон:
„Сещöм
Тащöм

Пон!
Мун уз,
Куз,
Суз!
Тарні јуз,
Важ
Гаж
Паж—
Мелан саш!
Ме јон
Зон.

Шөг.
Ок!
Нылöј, лок!
Лок*?!.
Зык (!)
Кык
Том
Вом.
Сегга пом.
Тингö ном.

Ф и н л а н д і я .

И л л а - В а с .

1) Тайö кык сыланлыдөанјассö „Кывјөн ворсөм“ да „Мырдөіс“ гижöма ас-
лыс-ногөн, (аслыс-ногөн рифмаалöм). Колö виждöлыны јонжыкасö гижан-ног-вылас,
пыщкөс-вылас позö виждөтөг овны.

БЫДТОР-ЫЛЫГ.

Вылъ законјас да индөдјас.

Советјасө бөрјыгөм. Обисполком щөктис таво бөрјыган ужө бостгыны декабр 15-өд лунган. Сек-кежлө быдлаын лөгөдалисны бөрјыган ужнуөдан комиггijajas.

Декабр 20-өд лун-кежлө колө вөлі гижавны нимпасјас, кодјаслыг мырфөдөма советјасө бөрјыган правајассө.

Сиктса советјасө да вөлөзтүвса советјас-өјезд-вылө депутатјасөс, собраниејас-вывјасын бөрјалөны январ 15-өд лунөң. Вөлөстүвса өјездјасыс советјаслөн мунасны январын 15-өд лунган 31-өд лунөң.

Ујездүвса өјездыс советјаслөн лоө нуөдөма певраль 20-өд лунган. Областүвса өјезд советјаслөн чукөртчө март 20-өд лунө.

Советјасө бөрјыгөм кутас мунны СССР-са Тсентральнеј Исполнительнеј Комитетөн сентябр 28-өд лунө вынөдөдөм выл индөд-серти. Тажө выл-индөд-јывгыс ми гижлим „Ордым“ журналө 1-јја №-ө „лөгөдчөј советјас бөрјиг-кежлө“ статьяын (17-өд листбок).

Гөль крестаналы ужөн сетасны вөвјас. Мijан областлы гөль крестаналы вөв лөгөдөм-вылө правительство сетис ужөн кујим во-кежлө 95 сурс шajt.

Сijө сөмыс-вылө Обисполком шуис нөбны верстө-арлыда вөвјасөс 450 душ. Меңенса да Печераса рөдыг 150 вөв, Урал

областүвса вөвјывса округјасгыс 300 вөв.

Чүждөдны да вижөдны вөвјас-сө крестаналы сетөмын щөктөма Областүвса Виңму-Управленнелы, нөбавны да сетавны вөвјассө гөль крестаналы щөктөма Гельпромкредитсојузлы.

Вөвјассө сеталасны гөль овмөса крестаналы, кодјаслөн абу вөвныс да кодјас вермасны дај кутасны ужавны сijө вөвнас кершпал-бердын.

Кытчө мыјда вөв колө, төд-малөны волісполкомјас-пыр да мөда-мөдлы отсеган комитетјаспыр.

Гелькозналогса нөдөимка-жылыг РСФСР-са Совнарком шуөм-серти, колан вога дај воңа вөвјасса гелькозналогыс нөдөимкасө отка-крестана-овмөсјасыг, зикөң-кө-нын најө оз вермыны мынтыны нөдөимкасө, вермөны шыбытны ставнас либө мыјкөмында вөлөстүвса налогөвей комиггijajas, налог-мынтыгыгөн шыөдчөм сетөм-куза.

Вөлөстүвса налогөвей комиггijajasлөн шуөмјасыс нөдөимка шыбытөм-жылыг пырыгтөм-пыр вынгалөны дај вөчгөны, нөдөимкаыс-кө 5 шajта либө ещажык. Вит шajтыг-кө унжык нөдөимкаыд, сijөс шыбытөм-жывгыс вөлөстүвса налогөвей комиггijалөн шуөмыс вынгалө сөмын ујездүвса финанс-жүкөдөн видлалөм-бөрти.

Быд шыдчөм видлалигөн вөлөгтувса налогөвөй комиггija-яслы һедөймка шыбытны колө сөмын һедөймкасө мынтыны вермытөм-жылыг акт-серти, кодөс гижлөмаөс һедөймкасө мынты-төмыг мырдөн пержыны заво-дитлгөн.

СіССР-са бјуджет. Финанс-комис-саріат лөбөдөм-өерти (правительствотои

абу-на вынөдөма) тавога государст-воста бјуджет (прикод-рөскөд) СССР-лән 4.760 миллион шайт; колан во-гер-ти унжык 72 миллион да 100 еурс шай-төн.

Міжан областувса бјуджет. Комі областувса бјуджет таво-кежлө лөбөдөма 3.579.274 шайт-мында, ко-лан воын лөбөдлөм бјуджет-өерти ун-жык 448.274 шайтөн. Област-паөта быд душ-вылө воө 17 шайтөн

Уна-сікас јүөрјас.

Тракторјас разөдөм-жылыг.

РСФСР-са Вiзму Комиссарі-ат 1926-27 воын көсјө разөдны крөстана овмөсјасө 2.480 трак-тор: заграңичаыг вайөмјасөс— 1.580 трактор, Совет-Сојузын вөчөмјасөс—900. Та-мында трак-торыс сулалө һоль миллион шайт-гөгөр.

Тайө тракторјасыс 1926-27 воын сөмын-на тырмөны дасөд јукөныслы, мыјда колө егкө вөлі-сетны став тракторсө корыг крөстаналы. Тракторјасыскөд өтпырјө таво ысталасны шөщ запаснеј торјас.

Крөстана-пөвсыз тракторөн вөфитчыны кужны јөзөс велөдөм-могыс таво вөчласны 160 курс-

јас. Быд курс-вылын кутасны велөдны 50 мортөн.

Ыжыд стрөјба СССР-ын.

Таво нојабр төлыг-помын Харко-вын (Украинаса СС Республикаын сто-литсаыс) завофитисны вөчны зөв ыжыд керка. Керкаыс лөб 5 көрпуса, өзім-саң да дасһольдөз судтајасөн. Керка-ыс бөстө местасө асу-улас 63 еурс квадрата метр (: кв. метрыс—2 кв. аршын-гөгөр). Тайө керкаас еујасын став тсентрса көзайственнеј ужноүдан-инјасө Сы-кынңи сені лөбны телег-рап да телефон, кино, больнича, банк, пөсласанијас, робөчөјјаслөн коператі-выс, мукөдтор. Керкаыс лөб ыжыд ујездувса кар-код ыжданас, төрасны сетчө овны 30.000 морт.

Став керкаас лептигас да вөчигас ковмас өти миллион пуд-гөгөр тсөмент, вiт миллион пуд із, 500 вагон көрт, 5 десөтина өтеклө.

„0“.

ГОРТ-ГӨГӨРЫН ОТСӨГ-ТОР.

Кыңи косөдны васөд картопель. Мукөд-дырји картопельыд зөв васөд, васлөја овлө. Васлөјыс сз быр іпүдм-бөрын. Көсјан-кө бырөдны васлөјсө картопельыдлыг, колө сјјөс пүтөзыд лун-војдөр разөдлыны шоныд пач-бер-дө. Сені картопельыг лышнеј васөдыс петө. Сөвга пөчө пүтөз вөјдөр кулы-штны картопель корсө векнидіка.

Пуан-да, сөщөм картопельыд лөб пыч-модаа дај чөскыд.

Јөшшө васөд картопельтө пөчө бур-мөдны со кыңи: пуктөны сјјөс омөлика солалөм ваө. весалөдны корсө дај пүө-ны сола пуан-ваын. Картопельыс һөб-чыштөм-мыгти васө кiстөны да сы-бөр-ти јөшшө минут-мөд кутөны би-вылын, голкјөдлiг-тырји.

Кушдӧм коми-ӱгажас емӧг.

а) Ви́зму да скӧт-вӧдӱтӧм-жылыс.

- 1) В. А. Исаков. Крестьяна овмӧс бурмӧдӧм-жылыс—19 листбока,
доныс 15 ур.
- 2) „ „ Картопель-вӧдӱтӧм-жылыс—40 листбон дон. 15 ур.
- 3) Агроном-чукӧр. Бурмӧдӧж кӧзажастӧ —20 „ 8 ур.
- 4) Н. И. Темножев. Кызӱ да мыӱӧн мӧскӧс лучки вердны—
40 листбок, доныс 15 ур.

б) Виӧмжас-жылыс да наыс видчӧм-бур- дӧдчӧм-жылыс.

- 1) Роч-вылыс лӧвӧдӧма Суканова. Виӧмжас-жылыс—45 листбок
да кодӱ-да доныс 40 ур.
- 2) Роч-вылыс лӧвӧдӧма Булышев В. П. Нывбаба-виӧмжас-жылыс—
40 листбок, доныс 24 ур.
- 3) „ „ Чеусов А. Н. Быдтыгыс-мамжаслы—
23 листбок, 20 ур.
- 4) „ „ Кедровская Н. И. Гут разӧдӧ виӧмжас—
19 листбок, доныс 7 ур.



Иль. № 1

Редколлегия: { Булышев Ф. И. Попов Н. П.
Минин М. П. Темноев Н. И. Редактор: Н. Попов.
Надеев А. Н.

Суздөј быд-төлыгын-петан журнал

= ОРДЫМ =

Гижоны сетчө коміон: Совет-власт да ВКП-партија ужалом-жылыс, сиктса олдом-жылыс, крестаналомсө да овмөсө бурмөдөм-лөсөдөм-жылыс, коперативјас-жылыс, коміон гижөм-жылыс да бур-мица-гижөдјас (өтикјас, вистјас) да уна мукөдтөр.

Быд номерын: 50—60 листбок-сајас, лобны оерпасјас.

доныс: гражданагы . . . 30 урөн төлыс.
учрежден-
нејаслы да
организатсіја-
јаслы 60 урөн төлыс.

Журнал суздөдан
да гижөдајс-ыстан
адрес:

Сыктывдін-кар, Вадорвыв-
улыч, 41 № керпа—„ОРДЫМ“
журналы.

~~НЭЖ Коми~~
1-1

Торја-номерон ньобыгаслы – 50 ур.

